T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ANADOLUHİSARI OSMANLI DÖNEMİ MEZAR TAŞLARI KİTABELERİNİN DİL İNCELEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN:
YUSUF AÇIKGÖZ

İSTANBUL, 2007

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ANADOLUHİSARI OSMANLI DÖNEMİ MEZAR TAŞLARI KİTABELERİNİN DİL İNCELEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN:
YUSUF AÇIKGÖZ

DANIŞMAN:
PROF.DR. EMİNE GÜRSOY NASKALİ

İSTANBUL, 2007

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Yusuf Açıkgöz'ün "Anadolu Hisarı Osmanlı Dönemi Mezar Taşı Kitabelerinin Dil İncelemesi" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

		İmza
Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof.Dr. Emine Gürsoy Naskali Marmara	.....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr. Gülden Sağol Yüksekkaya Marmara	.....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr. H.Örcün Barışta Marmara	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun 01.../02.../ 2006 tarih ve ..25.. sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER……	**i**
ÖNSÖZ……	**ii**
SUMMARY……	**iii**
GİRİŞ……	**1**
ÖZET……	**2**
SINIFLANDIRMA……	**3**
KATOLOG……..	**9**
SÖZLÜK……..	**208**
MESLEKLER……	**212**
TAKVİM ÇİZELGESİ……...	**215**
KAYNAKÇA……	**218**

ÖNSÖZ

Üniversite öğrenimim boyunca Osmanlı mezar taşları dikkatimi ve ilgimi çekmişti. Günden güne bu mezarların yok olması beni derinden etkiliyordu. Yok olan bu tarihi mirası kayıt altına almayı düşünmüştüm. Bu alanda araştırma yapanların azlığı da benim daha fazla duyarlı olmamı sağlamıştı. Bazı lokal çalışmalar yaptıysam da bunların sonu gelmedi. Yüksek Lisans tez konusu araştırıyordum. Ama bir türlü bulamıyordum. Durumu hocam Emine GÜRSOY-NASKALİ'ye anlattım. Hocam bana Anadoluhisarı'nda bir Osmanlı mezarlığı olduğunu söyledi. Burada bir araştırma yapabileceğimi söylediği anda buna inanamadım. Yıllardan beri yapmak istediğim araştırmayı sanki hocam önceden biliyormuş gibi bana söylemesi beni çok sevindirdi. Böylelikle bu araştırmanın hikayesi başlamış oluyordu.

Araştırmam boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, en küçük bir sorumu bile dinleyip anında cevaplandıran, beni bu araştırmaya sevk eden saygıdeğer, çok tevazu sahibi olan, hayatım boyunca unutamayacağım hocam Emine GÜRSOY-NASKALİ'ye teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Araştırmalarım boyunca kütüphanesinden yararlanmamı sağlayan saygıdeğer ve hoş görülü insan Sinan KUNERALP'e; teknik noktada benden yardımlarını esirgemeyen Dr. Bilgin AYDIN, Dr. Yücel DAĞLI ve Prof. Dr. Edhem ELDEM'e de teşekkürlerimi sunarım. İzin almamda yardımcı olan Zincirlikuyu Mezarlıklar Müdürlüğüne de yardımlarından dolayı da şükranlarımı sunarım.

Bu alanda çalışma yapanlara yardımcı olması temennileriyle.

SUMMARY

Anadoluhisarı which is used as millitary area in 15 th century and as summer place in 18 century, has historical and geographical importonce. The subject of this study is to read and to classify the ottoman gravestones which exist here.

199 head slabs has been read and taken photographs. Then, they have been classified. The dictionary, and occuppatinoal section and history Schedule have been attached to benefit from this study.

GİRİŞ

Anadoluhisarı hem coğrafi hem de tarihi bakımdan boğazın vazgeçilmez köylerinden birisidir. Göksu Deresi'nden başlayarak körfez girintisine kadar olan bölgeye verilen addır.

Osmanlı kaynaklarından Aşıkpaşazade'de ve Neşri'de Güzelcehisar olarak geçer. Bazı kaynaklarda ise Boğazı gözetlediğinden dolayı Gözlüce Hisar adıyla da anılmıştır. Sonraları halk tarafından Anadoluhisarı olarak benimsenmiştir.

Yıldırım Bayezid bu hisarı İstanbul boğazının en dar yerinde yaptırmıştır. Kale kayalıklar zemin alınarak yaptırılmıştır. Bu kale zamanla Göksu Deresinin taşıdığı kalıntılarla içerde kalmıştır. Sultan II. Mehmed 1452 yılında Avrupa yakasında Rumelihisarı'nı yaptırırken bu kaleyi de inşa ettirerek daha da sağlamlaştırmıştır. Buraya Bizanslılar kuzeyden gelecek yardımları engellemek için dizdarlar yerleştirmiştir. Sonraki zamanlarda ise buraya bir tophane kurulmuştur. Evliya Çelebi: '1080 haneli olup, kefere yok, birkaç mescit, yedi mektep ve 20 dükkan ve saraylar var.' Şeklinde bilgi vermektedir. Anadoluhisarı en görkemli zamanını 18. yüzyıl başları ile 19. yüzyıl ilk çeyreğinde yaşamıştır. III. Ahmed ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa zamanında başlayan Lale Devri Anadoluhisarı'na ayrı bir itibar vermiştir. Eğlencelerin ve kayık sefalarının vazgeçilmez mekanı olmuştur. Bu dönemde Boğaziçi'nin en gözde sayfiye yeri olan Anadoluhisarı I. Dünya Savaşı ve daha sonraları İngilizlerin İstanbul'u işgal ettiği yıllarda eski önemi yitirmişti.

Anadoluhisarı'nın tarihi güzelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür: Anadoluhisarı kalesi, Göksu Deresi, Sultan II. Mehmet'in (Fatih Sultan Mehmet) yaptırdığı Anadoluhisarı camii, Namazgahı ve mezarlık. Mezarlık Göksu Deresi'nin hemen yanında yer almakta. Burada yaptığım saha çalışmasında şunu öğrendim ki mezarlık aslında daha da büyükmüş fakat yanlış çevre çalışmaları mezarlığın büyük bir çoğunluğunu yok olup gitmesine sebep olmuş. Kalan mezarlıklar ise bakımsızlık yüzünden ya kırılmış ya da toprak altında kalmış. Toprak altında kalan mezar taşlarına kazıp çıkarma iznin olmadığından bunlar üzerinde bir araştırma yapamadım. Mezarlık şekil itibarıyla üç adadan oluşmakta idi. En eski mezarlık ise Kızıl Serçe sokağın hemen girişindeki mezarlık idi. Bu mezarlık tarih itibarı ile en eski bölümü oluşturmakta idi. Taşların mimari durumlarını incelediğimde geçiş dönemini yansıtıyordu. Bazı taşların üzerinde sadece isim ve fatiha lafzı vardı. Bunlarda en küçük bir süsleme durumu söz konusu değildi. Sonra ikinci adada yer alan mezarlıklar vardı. Bu mezarlar hem iyi hattatçılık, nakkaşlık ve el yapımı örneği gösteriyordu. Tarih olarak ise genelde hicri 1300 yıllarından sonraki döneme ait taşlardı. Burada yer alan mezar taşları dönemin hakkında bize yeterli bilgi veriyordu. Genelde o dönemde yaşamış eşraftan kimselerdi. Üçüncü adada yer alan mezar taşları artık alfabenin ve kültürel durumların değişmesine yakın bir dönem olduğu için eskiyi ve yeniyi içinde barındırıyordu. Bunun dışında bu mezarlıklardan bağımsız bir aile kabristanı vardı. Aile kabristanı Köprülülere aitti. Burada fazla araştırma yapamadım. Çünkü burası demirlerle koruma altına alınmıştı.

Mezarlıkta incelemelerim sırasında şu durumlar dikkatimi çekti: kitabeler üzerindeki şiirlerin kadınlara ve genç yaşta hayatını kaybedenlere yazıldığını gördüm. Genelde şimdiki mezar taşlarında rastladığımız memleket ve milliyet belirtmelerinin eski mezar taşlarında olmadığını, bunun yanında günümüze yaklaştıkça bu durumun yaygınlaştığını fark ettim. Eski mezar taşlarında konuların da kısa olduğunu gördüm. Hüve'l baki ve bunun türevleri olan girizgah bölümlerinin olmadığını tespit ettim.

Fotoğrafların altına hemen metinleri koydum. Fotoğrafları elimden geldiği kadar netleştirmeye çalıştım.Yerin olumsuzluğundan dolayı resmi, objektifin alabildiği şekilde çektim.

MEZAR TAŞI BAŞ KİTABELERİ

Bu araştırmada yüz doksan dokuz mezar taşı baş kitabeleri fonetik açıdan ele alınıp, her biri kendi dönemini yansıtacak şekilde incelenmiştir. Tarih olarak 14. yüzyılın son döneminden başlayarak, 15. yüzyıl, 16. yüzyıl, 17. yüzyıl, 18. yüzyıl ve 19.yüzyılın dil özelliklerinin bazı hususları ilk bakışta rahatça görülmektedir. Ama çoğunlukla kitabeler 19 yüzyıla aittir. Bu çalışmada, taşların plastik özellikleri bir tarafa bırakılmıştır. Arap alfabesinden Latin alfabesine çevrildiğinde transkırip yapılarak bir çevirim olmuştur. 15. yüzyıl, 16. yüzyıl, 17. yüzyıl, 18. yüzyıl ve 19. yüzyılın dil özelliklerini içinde barındırdığı için aynı kelimenin hangi yüzyılda kullanılışı nasılsa o şekilde metne sadık kalınarak kaleme alınmıştır. Mezar taşının baş kitabesinde yazılan satırlar sayısı kadar çeviri yapılmıştır. Bu bakımdan cümle olarak değil de kitabedeki satır olarak yazılmıştır.

Fotoğraf çekilen yerin durumun iyi olmaması ve değişik teknikleri uygulamak için izin verilmemesinden dolayı bazı fotoğraflarda çift mezar taşı baş kitabesi görülecektir. Ama bunlar teker teker ayrı sayfalarda yazılmıştır. Bazı mezar taşlarının bir kısmının toprak altında olmasından dolayı parantez içinde (alt tarafı toprak altındadır) ibaresi metne eklenmiştir. Bazı taşların kırık olmasından dolayı bu durumu göstermek için dik parantez içi üç nokta […] ile belirtilmiştir. Bütün çabalara rağmen okunamayan yazılar ise okunulamayan kelime kadar parantez içi ( ) bırakılmıştır. Çekilen her fotoğrafa bir numara verilmiş sonra bu numaralara göre bir sınıflandırma yapılmıştır. Sınıflandırma esnasında adı geçen kavramı bulmak için fotoğraf numarasından yararlanılmalıdır. Bunun yanında metinlerde geçen kelimelerin anlamlarının bulunması için sözlük eklenmiştir. Sözlükte yer almayan kelimeler ya bilinen kelimeler olduğundan ya da lügatlerde bulunamayan kelimeler olduğundandır. Metinlerin daha rahat anlaşılması için meslekleri belirten bir ilave eklenmiştir. Çevirim esnasında metne sadık kalmak adına tarihler sadece hicri tarih olarak konuldu. Tezin sonuna hicri yılın karşılığı olarak miladi yıl da eklendi. Böylelikle dönemin şu ana çevirimi de daha da kolay oldu. Fotoğraflar kronolojik bir sisteme göre değil de mezarlıktaki adalarda bulunan mezarlara göre yapıldığı için hangi tarihin kaçıncı sayfada geçtiğini bulmak için tarih çizelgesine sayfa numarası da eklenmiştir.

Araştırmanın asıl amacı mezar taşı baş kitabelerini fonetik açıdan incelemek olsa da nihai amaç kaybolan bu tarihi zenginliği zabt ü rabt altına alıp gelecek kuşaklara aktarmaktır. Araştırma dönemin dil özelliklerini göstermesi açısından büyük bir yere sahiptir.

Araştırma yapılan yerin tarihi ve coğrafi özellikleri giriş bölümünde tanıtılarak araştırmacıların bir bilgi bütünlüğüne ulaşmaları hedeflenmiştir.

SINIFLANDIRMA

1. ELKABA GÖRE:
A. Bayan Eşler İçin:
Zevce: 15, 17, 20, 30, 56, 59, 70, 76, 90, 95, 101, 110, 141, 147, 148, 163, 181, 189.
Halîle: 6, 31, 37, 50, 85, 160, 164, 170, 175, 198, 199.
Menkûha: 43.

B. Çocuklar İçin:
a. Kız Çocukları İçin:
Kerime: 2, 7, 24, 27, 29, 46, 52, 59, 60, 61, 69, 92, 94, 101, 107, 112, 116, 120, 122, 131, 134 152, 156, 164, 168, 169, 170, 187, 198.

b. Erkek Çocukları İçin:
Mahdûm: 32, 34, 45, 65, 73, 87, 89, 106, 144, 145, 153, 159, 166, 174, 183.

c. Torunlar için:
Hafid: 32, 91, 142, 199.

2. DİNİ KİMLİKLERE GÖRE:
a. Seyyid: 2, 18, 36, 50, 57, 60, 65, 67, 75, 101, 106, 111, 113, 123, 129, 158, 165, 174, 186.

b. Hafız: 62, 154, 182, 194.

c. El-Hac (Hacı): 30, 41, 128, 173, 180.

d. Şehid: 31, 55.

e. Monla: 14, 40, 42, 98, 112, 137, 187, 189.

3. EN ÇOK KULLANILAN İSİMLERE GÖRE:

a. Bayan isimleri:
Ataullah: 38.
Ayşe (Aişe): 7, 17, 28, 39, 56, 61, 99, 131, 189, 199.
Behiye:134.
Bervin: 159.
Dürdane: 177.
Emine: 21, 50, 69, 175.
Fatma: 11, 20, 52, 68, 70, 71, 95, 107, 156, 160, 163, 168, 169, 181, 192, 198.
Felek Nas: 102.
Fethiye: 92.
Hafize: 85.
Hanife: 104.
Hatice: 15, 102, 132.
Hediye: 24.
Hülya: 164.
Müeyyed: 170.
Mükerrem:152.

Mümeyyise: 120.
Mümtaz: 43.
Müstaid: 3.
Nazire: 193.
Nesibe: 90.
Nuriye: 142.
Ulviye: 61.
Pervin: 144.
Reşide: 70, 114.
Rükiye: 94.
Sadık: 44.
Saliha: 125.
Şakire: 59.
Şebru: 168.
Şems-Fera: 6, 59.
Şerife: 2, 31, 46, 60, 68, 107, 141, 148, 149, 156, 157.
Tir-i Müjgan: 82.
Zekiye: 101.
Zeliha: 157.
Zerafet: 138.
Zeynep: 190.

b. Erkek isimleri:
Abdullah: 10, 30, 36, 37, 40, 41, 75.
Abdülkadir: 56, 199.
Abidin: 83, 166.
Ahmed:102, 115, 119, 127, 151, 160, 163, 186.
Ali: 1, 22, 34, 35, 50, 51, 55, 63, 69, 70, 72, 75, 81, 84, 92, 95, 112, 125, 139, 170, 172, 182, 183, 198.
Cemal:177, 182.
Galip: 173, 181.
Halil: 1, 2, 67, 120, 165, 185.
Hasan: 34, 55, 60, 62, 104, 108, 110, 135, 187.
Hüseyin: 8, 9, 28, 42, 66, 79, 103, 126, 136, 143, 199.
Kadir: 19.
Kemal: 156, 168.
Mehmed: 5, 12, 18, 25, 29, 34, 36, 46, 48, 56, 57, 60, 65, 69, 72, 74, 77, 79, 86, 91, 93, 95, 105, 106, 113, 117, 128, 129, 131, 143, 150, 166, 170, 174, 176, 178, 183, 184, 186, 194,196.
Murad: 79, 88, 113, 142.
Mustafa: 7, 13, 16, 31, 32, 34, 45, 65, 73, 82, 88, 89, 100, 103, 107, 111, 123, 130, 167, 174, 186, 195.
Ömer: 3, 6, 23, 59, 86, 93, 124, 149, 158, 162, 169, 196, 197.
Sakıp: 144, 145.
Selim: 64, 195.
Tahsin: 34, 174.
Talati: 152, 169, 170, 175.
Zahir: 105.

4. İSİMLERDEN SONRA KULLANILAN SANLARA GÖRE:
a. Bayanlara göre:

Hanım: 2, 6, 17, 20, 21, 24, 29, 31, 37, 38, 43, 46, 50, 56, 59, 60, 61, 68, 69, 70, 71, 76, 85, 90, 92, 94, 101, 102, 104, 107, 112, 114, 120, 125, 131, 132, 134, 141, 142, 144, 152, 157, 159, 160, 163, 164, 168, 169, 170, 175, 177, 181, 190, 193, 198, 199.

Hatun: 4, 5, 7, 15, 28, 30, 35, 78, 80, 95, 96, 97, 99, 109, 110, 148, 149, 156, 180, 189.

Kadın: 44, 102, 138, 156, 168, 192.

Kalfa: 3, 82, 102.

b. Baylara göre:
Ağa: 1, 2, 5, 7, 8, 16, 19, 23, 27, 29, 30, 31, 36, 37, 41, 46, 48, 52, 57, 59, 61, 64, 65, 67, 75, 79, 80, 86, 92, 93, 95, 103, 104, 105, 107, 108, 110, 113, 117, 124, 126, 130 135, 139, 140, 142, 148, 149, 151, 158, 162, 165, 166, 167, 169, 178, 179, 184, 186, 187, 188, 191, 195, 196, 197, 198.

Bey: 12, 17, 20, 21, 32, 34, 36, 37, 51, 55, 56, 57, 58, 60, 64, 66, 69, 70, 71, 72, 73, 76, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 125, 127, 144, 145, 156, 59, 164, 168, 170, 173, 174, 177, 180, 181, 182, 183, 185, 199.

Beyefendi: 34, 60, 64, 66, 156, 168.

Paşa: 1, 32, 35, 60, 78, 82, 87, 102, 125, 127, 143, 174, 176, 190, 199.

5. MEZARLIKTA YETİŞTİRİLEN AĞAÇLARA GÖRE:

a. Servi: Osmanlı mezarlıklarının kültür ağacı ‘servidir’. Nerde bir mezarlık görülse mutlaka orada bir servi ağacı vardır. Servi ağacının kullanılmasındaki amaçları şu şekilde sıralayabiliriz: Amonyak çıkışını önlemesi, içinde bulundurduğu reçineden dolayı havaya hoş bir koku yayması, ağacın görüntüsü noktasında bulunduğu yeri daima güzel göstermesi, yaz kış yeşil kalması, uzun ömürlü olması, köke doğru değil de boya doğru büyümesi. (Köke doğru büyüseydi mezarları patlatırdı.)

b. Gül: Gülün seçilmesinde ise şu faktörler etkili olmuştur: Çiçeklerin en güzeli olması, kokusu, estetik olarak bulunduğu yeri güzel göstermesi.

c. Defne: Yaz kış yeşil kalması, yapraklarının çok güzel kokması.

d. Yonca: Yonca genelde gül gibi kabrin hemen üzerine ekilirdi. Açtığı zaman çok güzel bir görüntü meydana getirmesi de bunda etkilidir.

6. BAYAN MEZAR TAŞLARINDAKİ TARİHİ GELİŞİME GÖRE:

Bayan mezar taşlarındaki süslemelere ilk zamanlarda rastlanılmamakta. İlk bayan mezar taşları sadece düz mezar taşlarından oluşmaktayken; zamanla bu mezar taşlarının başına kadınların başlarına şekil alsın diye taktıkları dairesel bir başlık eklenmiştir. 18. yy ikinci yarısından sonra mezar taşları çiçek demeti, meyve sepetleri, gül, lale, karanfil gibi çiçeklerin figürleri ile tezyin edilmiştir.

a. Klasik bayan mezar taşları: 4, 5, 44, 68, 96, 97, 99, 102, 109, 138, 148, 149, 180, 187, 189, 190.
b. Dairesel bir serpuşlu olanlar: 15, 101, 107, 111, 120, 192.
c.
d. Çiçek demeti ve meyve sepeti olanlar: 6,7,8,17, 20, 31,35, 70, 78, 80, 82, 104, 122, 131, 132, 133, 141, 142, 144, 147, 152, 159, 163, 164, 168, 169, 170, 177, 181, 198.

7. ERKEK MEZAR TAŞLARI:

Erkek mezar taşları kadın mezar taşlarından daha farklı. Bu farklılığın temel sebebi uğraştıkları mesleklere göre serpuş takmalarından kaynaklanmaktadır.

a. Klasik mezar taşları: 13, 18, 19, 33, 45, 51, 52.

b. Kavuklu mezar taşları: 9, 10, 16, 23, 42, 48, 58, 63, 75, 79, 81, 91, 93, 98, 103, 105, 106, 111, 113, 118, 119, 123, 124, 135, 136, 151, 155, 178, 184, 185, 186, 188, 194, 195, 197.

c. Fesli mezar taşları: 1, 12, 32, 53, 55, 65, 115, 140, 162, 166, 167, 171, 172, 176, 182, 191.

d. Yuvarlak taşlı mezarlar: 62, 64, 74, 77, 83, 84, 87, 158, 173, 174.

8. MESLEKLERE GÖRE:

a. Berberci: 81.

b. Bekçi: 140, 187.

c. Ebe: 157.

ç. Etmekçi: 23, 179.

d. Halatçı: 80.

e. Hamleci: 162, 165.

f. Hamamcı: 18.

g. Kalfa: 3, 82, 102.

ğ. Kürekçi: 124.

h. Koru ağası: 57.

ı. Nakkaş: 110.

i Subaşı: 6, 59, 86, 150, 151, 158, 169, 171, 188.

j. Terzi: 79.

k. Yağlıkçı: 2.

9. MENSUP OLUNAN TARİKATLARA GÖRE:
a. Halvetiyye: 152, 170, 173, 175.

b. Mevlevi: 66.

c. Nakşi: 88.

10. KULLANILAN KLİŞELEŞMİŞ ŞİİRLERE GÖRE:
a. Beni kıl mağfiret ey rabbi Yezdan/ bi-hakk-ı arş-ı nur-ı kuran/ Gelip kabrimi ziyaret eden ihvan/ edeler ruhuma bir fatiha ihsan: 78, 93, 110, 111, 124, 162, 178, 193, 194.

b. Ah ile zar kılarak tazeliğime doymadım/ çün ecel peymanesi dolmuş muradım almadım/ hasreta fani cihanda tul ömür sürmedim/ firkata takdir bu imiş ta ezelden bilmedim: 113.

c. Nevcivanım nazeninim gitti cennet bağına/ Fırakını koydu kaldı valideynin canına: 2, 65.

11. KİTABEDE KULLANILAN YAZININ TÜRÜNE GÖRE:
a. Rika: Anadoluhisarı mezar taşlarının büyük bir çoğunluğunu hattatlar rik'a ile kaleme almışlar. Rik'a ile yazılan mezar taşarları genelde avamı belirtmekte. Ama istisnai durumlarda söz konusu olabiliyor.

b. Sülüs: Sülüs ile yazılan mezar taşları ise biraz daha eşraftan kişileri belirtmek için kaleme alınmış.

12. MEZAR TAŞI KİTABESİNİN GİRİZGAH KISMINA GÖRE:
a. El-Baki: 100, 126.
b. Hüve'l Bâkî: 2,6, 9, 12, 15, 17, 19, 21, 26, 30, 34, 35, 36, 41, 42, 43, 45, 46, 50, 53, 57, 63, 65, 70, 73, 76, 77, 85, 91, 93, 94, 95, 101, 104, 106, 111, 113, 115, 131, 134, 136, 138, 141, 148, 152, 154, 161, 162, 167, 169, 171, 173, 175, 187, 188, 189, 191, 193, 194, 197, 198.

c. Hüve'l Hayyu'l Bâkî: 25, 61, 62, 67, 69, 79, 80, 116, 130, 139, 153, 157.

d. Hüve'l Hallaku'l Bâkî: 7, 18, 22, 59, 60, 74, 86, 87, 114, 128, 140, 142, 144, 150, 151,158, 159, 172, 176, 180.

e. Besmele: 79.

f. Kelime-i tevhid: 37, 132, 164.

g. Ya hû: 40.

ğ. Ah mine'l mevt: 1, 20, 24, 32, 71, 78, 92, 102, 110, 112, 122, 149, 156, 160, 165, 168, 181, 183, 199.

13. ÖLÜM ŞEKİLLERİNE GÖRE:
a. Şehit: 51, 55.

b. Verem veya derman bulunmayan bir hastalıkla: 8, 16, 50, 126, 147, 177,187.

c. Karnındaki çocukla beraber ölüm: 46, 141.

d. Genç yaşta ölüm: 2, 8, 65, 72, 92, 100, 101 105, 141, 145, 146, 153, 165, 166, 191, 196.

e. Çocuk yaşta ölüm: 12, 32, 36, 53, 65.

14. YER İSİMLERİNE GÖRE
a. Beykoz: 55.

b. Elazığ (Mamüretü'l Aziz): 84.

c. Göksu: 68, 140, 141.

ç. İzmid: 57.

d. Kandilli: 7, 17, 18, 188.

e. Kayseri: 186.

f. Limni: 37.

g. Rize:58.

ğ. Sakız: 131.

h. Şile:119.

ı. Sivas:160.

i. Trabzon:84, 160.

KATOLOG

1

ah mine'l mevt
ah ile zâri kılarak tazeliğime doymadım
çün ecel peymânesi dolmuş muradım almadım
hasreta fani cihânda tûl ömür sürmedim
fırkata taktir bu imiş ta ezelden bilmedim
merhûm Halil Paşa hazretlerinin
miftah ağası merhûm ve mağfûr leh
Ali ağanın rûhıçün
radiyallahu teala fâtiha
sene 1272 fi şevval 11

2

hüvel’l bâkî
nev-civânım uçtı cennet bağına
firakı kaldı valideynin canına
yağlıkçı seyyid Halil
ağanın kerimesi merhûme
Şerife Rüveyda hanım
rûhuna fâtiha
sene 1217 zilkade

3

Mekke-i mükerreme kadısı merhûm
Ömer efendi cariyesi merhûme
Müstaid kalfanın
rûhuna fâtiha
sene 1220

4

derdine derman bulamayan
merhûme Halime hatun
rûhuna fâtiha
sene 1171

5

el-bâkî
fenadan bekaya eyledi rıhlet
ide kabrini hak ravza-i cennet
Sansar oğlu
Mehmed ağanın ehli Emine
hatun rûhuna fâtiha
sene 1243 fi 10 Şaban

6

hüve’l bâkî
Anadoluhisarı kudema-yı
eşrâf-ı hanedânından
subaşı Ömer ağanın
halile-i muhteremesi merhûme
ve mağfûr leha saraylı Melike
Şems Fera hanımın rûhıçün
ve kaffe-i ehl-i îmân
ervâhiçün el fâtiha
sene 1270 fi 13 Şaban

7

hüve’l hallaku’l bâkî
merhûme ve mağfûre el-muhtaç-ter
ila rahmete rabbü’l gafur Kandilli
bölük başısı Mustafa ağanın
kerimesi Ayşe hatun
rûhıçün el fâtiha
sene 1176 fi şevval

8

hüve’l hayyu’l ellezi la-yemut
duhter-i pâkın hacı Hüseyin ağa ki hayf
nev civân iken düşüp çaresi yok bir illete
ya´ni on beş yaşına girmiş idi ol mehlika
( )
muharrem derd ü bela oldu teverrüm eyleyüp
damen göstermez iken çeşm-i mihr-i ismete
ansız irdüğün kulağına nida-yı irci
mürg-i rûhı can atup uçtı riyaz-ı cennete
fevtine ol na muradım düştü tarihi Şems
oldı genç oldı şehit irdi ayine-i cennete
sene 1283 Şevval

9

hüve’l bâkî
merhûm ve mağfûr
el muhtaç ila rahmet
rabbü’l gafur
Hüseyin efendi
rûhıçün el-fâtiha
sene 1226

10

hem-dem hüsn-i sada göçtü müezzinzâde
var mı hayyalessela âlemde ana hem-ziban
fevtine irad eden bu mısraı tarih olur
ve emr-i hal Abdullah efendiye ezan
sene 1130

11

ol nihalin ömrü olup hatime
hasret-i mader ile kaldı Fatıma
her kim kabrine nazâr eylese
can u gönülden okuya bir fâtiha
sene 1100

12

hüve'l bâkî
şu hazirede medfun olan
Gelibolulu Asım Atıf beyin
oğlu Mehmed Refik beydir canı
dört sene dört ay olup hazan
ermeden yere düşen çiçekler gibi
hâk-ı siyaha bürünen
bu masumun rûhuna fâtiha
vefatı sene 1329

13

kad intikaleti’l merhûm
şeyh Mehmed bin Mustafa
şehri fi rabiyü’l evvel
sene 993

14

merhûm ve mağfûr
monla Mehmed ru
hına fâtiha
sene 1192

15

hüve’l bâkî
tarik-i hazret-i seyyididdin
meşihatlerinden şeyh
İsmail Avni efendinin zevcesi merhûm ve mağfûr
Hatice hatun rûhuna
el fâtiha 1242

16

hüve'l hayyü'l bâkî
ah bu âlem içre ben de şadân olmadım
çaresiz derde düştüm asla çare bulmadım
uçtu ömrüm bulmadı sıhhat yüzün ben hayfa
bir mafer gibi geldim bu dünyada asla muhin olmadım
merhûm ve mağfûr Kumkapıda keresteci
Mustafa ağanın rûhıçün fâtiha
sene 1243 fi 10 rebiü'l-evvel

17

hüve’l bâkî
Kandilli müteveffa Salih
efendi zevcesi ve Kadri
beyin validesi Ayşe
Zerefşan hanımın
rûhıçün
sene 1320

18

hüve’l hallaku’l bâkî
cennet mekan aden aşiyan
Kandilli hamamcısı merhûm seyyid Mehmed
Sadık efendinin
rûhıçün el-fâtiha
sene 1261 fi receb

19

hüve’l bâkî
merhûm ve mağfûr
ila rabbü’l gafur
derviş Kadir ağa
rûhuna fâtiha
1223

20

ah mine’l mevt
devletlü ismetlü Adile
sultan-ı âliyyeşşan
hazretlerinin çerağlarından
Hacı Galib beyin zevcesi
Fatma Nazeste hanım rûhuna
fâtiha 1309

21

hüve’l bâkî
mazhar olmak rahmet-i rahmanın
ister Emine Semine ya mübeyyin
eylerim ümid ki ihmal eylemez
fâtiha eyleye yadımı ihvân-ı din
sene 1327 fi 24 ramazan
Anadoluhisarı eşrâfından
merhûm hacı Galib beyin büyük
hemşiresi ıslaha-yı ümmetten
Emine Semine hanımın rûhıçün
radıyallahu el fâtiha
sene 1326 fi 26 eylül

hüvel'l hallaku'l bâkî
divan-ı hümayun kâlemi
hulefasından Ali Raif
efendinin rûhıçün
ve kaffe-i ehl-i îmân
ervâhiçün radıyallahu
el-fâtiha
sene 1306 fi 10 rebiü'l-evvel

23

merhûm ve mağfûr
el-muhtaç ila rahmete rabbü'l
gafur etmekçi Zaid
Ömer ağanın rûhuna
el-fâtiha
sene 1200 fi 8 muharrem

ah mine'l mevt
Tufanın kerimesi iki
yaşında Hediye hanımın
rûhıçün el fâtiha
sene 1312

hüve'l hayyü'l bâkî
Rumelihisarı
hamamcısı eşrâf-ı
guzattan merhûm
mağfûr el-muhtaç ila rahmete
rabbü'l gafur esseyyid Mehmed
Arif efendinin rûhuna
radıyallahu el-fâtiha
sene 1297

hüve’l bâkî
ricâl-i devlet-i âliyeden
makam-ı ser askeri nizamiye
evrak kâlemi müdürü merhûm
ve mağfûr el-muhtaç ila rahmete
rabbü’l gafur Ahmed
efendi rûhıçün el-fâtiha

27

dâr-ı fenadan ( )
( ) ağası
kerimesi
merhûme Habibe Dudu
rûhuna fâtiha
sene 1143

28

Hüseyin efendinin validesi merhûm
mağfûr Ayşe hatun
rûhuna fâtiha
sene 1211

29

haseki Mehmed ağanın
kerimesi merhûme Hadice
hanım rûhuna fâtiha
sene 1211

30

hüve’l bâkî
dizdar el-hac Abdullah ağanın zevcesi
merhûme ve mağfûr leha el-muhtaç ila rahmete
rabbü’l gafur Ümmühan hatun rûhuna
el-fâtiha
sene 1213 fi 3 receb

31

hüve’l hallaku’l bâkî
sarı Mustafa ağanın
halilesi merhûme ve mağfûr leha el-muhtaç
ila rabbü’l gafur şehid Şerife
Rüveyda hanım rûhıçün
radiyallahu teale’l fâtiha
sene 1241 fi 28 rabiü’l sani

32

ah mine’l mevt
Bosna valisinden liyakatlü
Mustafa paşa hazretlerinin
hafidesi Kamil beyin mahdûmu
Rüştü beyin rûhıçün fâtiha
sene 1290

33

merhûm Ahmed sene-i
vefatı fi muharrem
1029

34

hüve’l bâkî
sudur-ı azamdan nakibü’l
eşrâf azihametlü Hasan
Tahsin bey efendi zâde
Mustafa beyefendinin
mahdûmu Mehmed Ali bey rûhuna
fâtiha
sene 1298

35

hüve’l bâkî
duhter-i pâki Kerim paşa bin Ali
irci emriyle oldu azm-dâr esselam
gülben-i bağ-ı hayatın eyledi pamal ecel
gark-ı derya-yı rahmet eylesün rabbü’l enam
böyle guş ettim ricâl-i efimen tarihi
cennet-i aden içre buldı Saliha hatun makam
sene 1278

hüve'l bâkî
enderun-ı hümayundan mahreç
silahdar-ı hazret-i şehriyari esbak
merhûm es seyid Abdullah ağazâde
seyyid Abdülkerim beyin ciğer paresi
merhûm seyyid Mehmed Necib beyin
rûhıçün el-fâtiha
sene 1200 fi 10 cemaziyyelahır

37

lailahe illallah
Muhammedün resulullah
silahdar-ı hazret-i şehriyari esbak esseyyid
Abdullah ağa merhûmun halilesi olan
dergah-ı ali kapucubaşılarından
esbak Limni cezîresi kaimakamı
esseyyid Abdülkerim beyin sertacı
veliyü'l enamı valide-i muhteremi
merhûme ve mağfûr leha cennet mekan
Hadice hanım merhûmenin rûhıçün
radıyallahu tealel fâtiha
sene 1264

38

[…]
ceryan eyledi emr-i mübrem
yazdı takrîrimi kilk-i muharrem
rahmet-i hak ola balin-i sefa
rûh-ı merhûmeye taruz-ı ceza
zâir merkadı gufran olsun
lutf-ı Mevla ana kam-ran olsun
yazdı tarihimi yaktı canım
vah göçtü Ataullah hanım
sene 1202

39

bu nazenin […]
bu mezâr merhûm ve mağfûr
Ayşe Dudu rûhuna
fâtiha
sene 1101

40

ya hu
merhûm ve mağfûr
derviş monla
Abdullah
rûhuna fâtiha
sene 1199

hüve'l bâkî
merhûm ve mağfûr el-muhtaç
ila rahmeti rabbü'l gafur
Anadoluhisarı
Dizdarı el-hac
Abdullah ağanın rûhuna
el-fâtiha
sene 1220 fi 29 ramazan

42

hüve’l bâkî
İsmailli
merhûm monla
Hüseyin rûhuna
fâtiha
sene 1245 fi 22 muharrem

43

hüve’l bâkî
aşçı hassa başı halifesinin
oğlunun menkuhası Mümtaz hanım
rûhuna fâtiha
sene 1213

merhûme ve mağfûre
Sadık kadın
rûhuna fâtiha
sene 1197

45

hüve’l bâkî
bir kuş idim uçtum yuvadan
ecel beni ayırdı anamdan babamdan
Mustafa efendinin mahdûmu Osman Nuri
efendinin rûhuna fâtiha

hüve'l bâkî
hamlini vazı eyledi eyledi terk-i fena
ol habibin hürmetine mağfiret kıl ya Rabbena
alup masumun azm etti cennet bağına
valideyne saburlar vire ol yar-ı hüdâ
Mehmed ağanın kerimesi merhûme
mağfûr Şerife Hüsniye hanımın rûhıçün
sene 1207

fâtiha
sene 1133

[…]
[…]haseki […]
Mehmed ağanın rûhuna
radıyallahu teala
el-fâtiha
sene 1213 fi 1 ramazan

49

ey felek
kodun yükler
na-murad ittin
beni ben murada
irmedim sen
tarumar ittin
beni merhûm
Feyzullah rûhuna
sene 1141

hüve'l bâkî
ah kim bu âlem içre bende şadân olmadım
derdime derman ararım bir ilacın bulmadım
geçti ömrüm gezündüm sıhhat yüzin
bir misafir gibi geldim bunda mihmân olmadım
es-seyyid Ali efendinin halilesi
merhûme ve mağfûr leha Emine hanım
rûhıçün radıyallahu el-fâtiha
sene 1232 muharrem

seyyiât du-bülbül beka sad-ı feyz ü beka
olan es-seyyid Ali Haydar beyin
ve kaffe-i ehl-i îmân ervâhına
radıyallahu el-fâtiha
sene 1271

[…]
ağanın kerimesi
Fatıma
rûhuna fâtiha
sene 1146

53

hüve’l bâkî
nur-ı didem üç gün içre bir derde duçar
ram-ı tende eylesün mürg-i revânı zâr-ı zâr
kalmadı aram-ı dillerinde rûh-ı Halidin
uçdı cennet bağına buldı aram u karar
el-fâtiha
sene 1207

Mısırlı İbrahim
efendinin oğlı
merhûm Salih canı
rûhuna fâtiha
sene 1177

ey zâir
bu mesken-i ebedi Çanakkale
muharebesinde aldığı cerihadan naşi
yirmiyedi yaşında iken burada
şerbet şehadeti nuş iden Beykozlu
Ali Hasan oğlu Hüseyin medfun
irfanderi bu şehidin
rûhuna bir fâtiha ihdasıyla şad
eyleki afiyet seni de
ilticagahın bu hal-i ibreti sairdir
radıyallahu aleyh
sene 1333

küllü men aleyha fan
merhûm kaimakam Mehmed İzzet beyin zevcesi
rüsumât mümeyyizlerinden Abdülkadir beyin validesi
merhûme Ayşe Sıdıka hanımın kabridir
rûhuna el-fâtiha
tarih-i vefatı fi şehr-i ramazan
1340

hüve'l bâkî
taktir bu imiş böyle emir etti subhan
iki evladım hak emriyle oldı yetim
anın kabrin kayır ol cenab-ı rabb-i Yezdân
mezârıma gelen mümin ide bir fâtiha ihsân
İzmid beylik koru ağası
seyyid Mehmed Haşim ağanın
rûhuna fâtiha
sene 1220

Allah bâkî dünya fani
burada Beyazıd camii
dersiamlarından ve bahriye
mektebi din dersleri
müderrisi Rizeli Avni zâde
hacı Ahmed Rıfad efendi medfundur
2 Receb 1343- 13 Kanun-ı sani 1920
cumartesi günü Allahına kavuşmuştur
rûhuna fâtiha

59

hüve’l hallaku’l bâkî
subaşı Ömer ağanın
zevcesi merhûme
ve mağfûr leha saraylu
Şems Fera hanımın
kerimesi merhûme Şakire
hanımın ve kaffe-i ehl-i îmân
rûhları içün fâtiha
sene 1280

60

hüve’l hallaku’l bâkî
merhûm ve mağfûr leh el-muhtaç
ila rahmete rabbü’l gafur Hasan
paşazâde es-seyyid Mehmed Said
beyefendi kerime-i muhteremesi
merhûme ve mağfûr leha Şerife
Hediyetûllah hanımın rûhuna

hüve'l hallaku'l bâkî
mihr-i şah valide sultan kethüdası
İshak Yusuf ağanın kerimesi
cennet mekan firdevs-i aşiyan
merhûme ve mağfûr leha Ayşe
Ulviye hanımın rûhıçün el-fâtiha
sene 1277 fi cemaziyyelevvel

62

hüve'l hayyu'l bâkî
eşrâf-ı kudat
Anadoludan ve meşayih-i
tevvâbdan Hasan paşazâde
imamı merhûm ve mağfûr leh
hafız Ahmed efendi rûhıçün
el-fâtiha
sene 1224

hüve'l bâkî
çün ecel geldi ana olmaz aman
cürmünü afv eyle ya rabbü'l mennan
mağfiret kıl olmasın hali yaman
mazhar-ı nur-ı şefaat kıl her zaman
Yasinci zâde kethüdası merhûm
eşrâf-ı kudattan es-seyyid Ali
efendinin rûhıçün el-fâtiha
sene 1270

64

el-hu
cennet mekan firdevs-i aşiyan
Selim han hazretlerinin valide-i sultanı
kethüdası Yusuf ağazâde
ricâl-i devlet-i aliyyeden sabık
Erzurum defterdarı ve vüzâra-yı
uzzam kapu kethüdası merhûm ve mağfûr
el-muhtaç ila rabbü'l gafur Mehmed
Necib beyefendinin ve sair
ehl-i tevhidin ervâhıçün
radıyallahu teale'l fâtiha
sene 1274 cemaziyyelevvel

65

hüve’l bâkî
nev-civânım uçdı cennet bağına
valideynin yaktı firkat nârına
şeyhülislam Kınacızâdenin
vekilharcı seyyid Mehmed Cemil efendinin
rûhuna fâtiha
sene 1208

66

hüve’l bâkî
Mekke mollası olmuş idi ol mir ü mülk-i haslet
dahı verilmiş idi sonra ona paye-i batıne
deruni genc-i irfan idi esrar-ı ilahiyeyle
lisanından anın düşmezdi zikr-i hazret-i Mevla
hitab-ı irci na-gah olunca guşuna vasıl
o demde etti el-hak imtisal evvel zat-ı bi-hemta-ı
ilahi vasıl firdevs-i âla eyle lutfundan
makam olsun ana yarabbi kasr-ı cennet el-me’va
tarik-i mevleviyeye intisabı var idi nazımı
şefaatle anı mesrur ide mahşerde Mevlana
gelip bir fâtihayla oku bu tarih-i dil-suzı
Hüseyin beyefendi kabrini pür-nur ide Mevla
sene 1223

67

hüve’l hayyu’l bâkî
merhûm ve mağfûr
dizdar es-seyyid
Halil ağanın
rûhuna fâtiha
sene 1199 fi 13 safer

Tophanenin bir gülüydüm gelmiştim Göksu dağına
hiç merhamet etmediler bu garibin haline
derdine derman bulamayan ecel-i
kazaya uğrayan merhûme
Şerife Fatma hanımın
rûhuna fâtiha
sene 1243 fi 27 rebiülsani

69

hüve'l hayyu'l bâkî
Halep vilayet-i
celilesi kapu kethüdası
merhûm Yusuf Cemil
efendizâde saadetlü
Mehmed Ali bey hazretlerinin
kerime-i muhteremesi merhûme
mağfûre Emine Nevin
hanımın rûhı
şerifi çün el-fâtiha
sene 1299 fi 18 safer

70

hüve’l bâkî
Maltepe hastanesi
tabibliğinden mütekaid
Ali beyin zevcesi ve tabib hacı Kemaleddin
beyin validesi Fatıma
Reşide hanımın rûhuna el-fâtiha
sene 1332 fi 12 rebiü’levvel ve 1339 fi 28 kanun-ı sani

ah mine’l mevt
gureba-i müslimin hasta
hanesi tabib-i sanisi
hacı Kemaleddin beyin
hemşiresi Fatmatü’z Zehra
hanımın rûhıçün
Allah el-fâtiha
sene 1329 fi 20 şevval

küllü men aleyha fan
ey zâir bu kabr-i pür-mesken genç yaşında
irtihâl-i dâr-ı beka eyleyen tabib hacı
Kemalleddin beyin teyze zâdesi Mehmed
Ali beyin mesken-i ebediyyesidir
rûhuna fâtiha
vefat tarihi 1340 fi 10 kanun-ı sani

merhûm ve mağfûr
Mehmed Ali beyin hab-gah-ı ebedisidir.
el-fâtiha

hüve'l bâkî
hasretinle daim inleyen rûhum
müdhiş elemlerin esiri oldu
hicranın kalbimde açtığı yara
rûhumun ebedi mezârı oldu
Afyon Karahisarlı tüccarandan
Mustafa beyin mahdûmu Süleyman
Sırrı beyin rûhuna el-fâtiha
sene 1340 temmuz

hüve'l hallaku'l bâkî
gümrük nazırı muavinliğinden
mütekaid olup irtihâl-i dâr-ı beka
iden merhûm ve mağfûr leha Mehmed
Emin efendinin rûhıçün fâtiha
sene 1297 fi 10 safer

hüve'l hayyu'l la-yemut
esbak silahdar-ı hazret-i şehr-i yaranı
merhûm es-seyyid Abdullah ağanın
kethüdası merhûm ve mağfûr el-muhtaç
ila rahmete rabbü'l gafur es-seyyid
Ali ağanın ve kaffe-i ehl-i
imanın rûhlarına radıyallahu
teale'l fâtiha
sene 1227

hüve’l bâkî
Gurebâ-yı müslimin hastanesi
tabibinden hacı Kemaleddin
beyin teyze zâdesi tabib
Galib Hakı beyin zevcesi
Hadice Şadiye hanımın
rûhuna el-fâtiha
sene 1332 fi 22 mayıs

hüve'l bâkî
figan figan ki Mehmed Said efendinin
basit ömrünü tayy eyledi ecel-i fi'l hal
henüz taze nihal idi bağ-ı âlemde
ki bulmuştu dahi miyve-i şebanı ikmal
feda-yı can ile terk etti enderunu hemen
rah-ı haka oldu revan o pâk-ı hisal
hüda nur ide kabrini kıyamete dek
ger mah-ı ruzede irdi o menhane si
fakat rahmet ile nakş oldu tarihi
Said efendinin oldı
sene 1272 fi 29 ramazan

ah mine’l mevt
beni kıl mağfiret ey rabbü Yezdân
bi-hak-ı arş-ı azam nur-ı kur’ân
gelip kabrimi ziyaret iden ihvân
ideler rûhuma bir fâtiha ihsân
mazhar paşanın cariyelerinden azad
çırak olmuş Zülfü Aliye hatun rûhuna
fâtiha 1206

bismillahirrahmanirrahim
hüve'l hayyu'l bâkî
ziyaretinden murad duadır
merhûm ve mağfûr
terzi Hüseyin ağanın
yiğeni hattat Mehmed
efendi rûhuna fâtiha
sene 1181

80

hüve’l hayyu’l bâkî
halatçı es-seyyid İbrahim
ağanın ehli merhûme
mağfûre Hadice
hatun rûhıçün
radıyallahu teala
el-fâtiha
sene 1170

derdine derman bulamayan
merhûm berber hacı Ali
rûhuna fâtiha
sene 1117

ah mine’l firâk
merhûm Mustafa Zârif paşa
dairesi aşrafatından Tir-i Müjgan
kalfanın rûhıçün el-fâtiha
sene 1201 fi 7 safer

ecel-i berr-i hall-i devlet-i aliyyeden
kapı kethüdası Yusuf Cemil
efendinin rûhıçün fâtiha
müşarün ileyh Ahıskalı ağabeydin bey
sülalesinden olup bin
iki yüz on altı tarihinde dünyaya
gelmiş ve otuz altı tarihinde tersane
çavuşluğundan bed'e ile altmış bir
sene mütemadiyen hizmet-i devlette
bulunârak iki yüz doksan yedi
senesi şehr-i rebiü'l evvelinin
onikinci günü irithal-i
dâr-ı beka eylemiştir rahmetûllah-ı aleyh

küllü men aleyha fan
ricâl-i devlet-i âliyyeden
merhûm Yusuf cemil
efendi zâde Mamüretü'l Aziz
ve Trabzon vali-i esbak
dersaadet divan-ı
umumiye nazırı Ali
beyin rûhıçün
Allahü'l fâtiha
sene 1316

hüve'l bâkî
Anadoluhisarı eşrâf-ı
ahalisinden merhûm Tayyib
efendinin halilesi Hafize
hanımın rûhıçün ve kaffe-i
ehl-i islamın ervâhı
çün radıyallahu
teala fâtiha
sene 1304 fi 3 safer

hüve’l hallaku’l bâkî
Anadoluhisarı eşrâf-ı
hanedânından merhûm subaşı
Ömer ağa zâde Galata mevki
bidayet mahkemesi reisi
esbak merhûm ve mağfûr ila rect
rabbü’l gafur es-seyyid Mehmed
Tayyib efendinin rûhıçün
ve kaffe-i ehl-i îmânın
ervâhı içün
el-fâtiha
sene 1297 fi 14 cemaziyyelevvel

hüve'l hallaku'l bâkî
merhûm Nebil paşa
mahdûmu ve hariciye
sicilli-i ahval müdüriyeti
muavini ve merhûm Reşid
beyin rûhuna radıyallah
el-fâtiha
sene 1318 fi 28 ramazan

bulmak istersen cihânda daima zevk ve huzur
evliyanın meclisinden meşhedinden olma dur
ba-husus ol resulun can u dilden aşkı
Mustafa Sabri efendi kabri olmuş beyt-i nur
nakşibendiden murad almış yürürdü aşk ile
burada batiniden atası da etmiş idi zuhur
harif batır idi ehl-i kerem ehl-i vefa
miskiniyye idi seni senin bütün alsın ve tayyur
yazmak istersen kemal-i irtihâl-i tarihi
iki şahidi çıktı söyleşti hüve'l hayyu'l gafur
sene 1244

dehr aldanma vila eyleme endişe cah
sana da semt-i ariften görünür ahir rah
gülüşüm salim bu hazan u gamdan
hak-ı kabrimde benim tebdi bakın şimdiki ah
hem de bir tanesi idim validenin nazilesiydim
aldı ağuşuna beni mihnet ile hak-ı siyah
sen gitme kaldın ah bensiz
ben neyleyim hayatı sensiz
gittin beni kimsesiz bıraktın
gittin beni hasretinle yaktın
Şevket beyin mahdûmu Mustafa
Rahmi beyin rûhuna fâtiha
sene 1320

[…]
etibbasından hacı
Kemaleddin beyin
teyzesi ve lala Eyüp
efendinin zevcesi
Nesibe hanımın kabridir.

hüve'l bâkî
fenadan bekaya etledi rıhlet
ide kabrini hak ravza-ı cennet
müderris-i ikramdan Kadri
zâde hafidi merhûm leh […]
Mehmed Esad efendi
rûhıçün
el-fâtiha
sene 1220

92

ah mine’l mevt
nagihan gitti fenadan kaldı ism-i hazinesi
doymadı dünyasına bağ-ı cihân bir danesi
gonca-i gülzâr-ı ismed soldurup bad-ı ecel
nice feryad etmesin hasretle daim anası
almadım dünya muradın hayfa gittim genç iken
Bafralı hacı Ali ağanın kerimesi
Fethiye hanımın rûhuna
el-fâtiha
sene 1297 fi 21 muharrem

hüve'l bâkî
beni kıl mağfiret ey rabb-i Yezdân
bi-hak-ı arş-ı azam-ı nur-ı kur'ân
gelüp kabrim ziyaret iden ihvân
ideler rûhuma bir fâtiha ihsân
Anadoluhisarı kalesinin
Topçubaşısı merhûm Ömer ağa
İbn Mehmed ağa rûhuna fâtiha
sene 1238

hüve'l bâkî
esbak-ı ser-etibba-i
şehriyar ve Salih efendinin
kerime-i mekerremeleri merhûme
Rukiye Memdu hanımın
rûhıçün teale'l fâtiha
sene 1289 fi 14

hüve'l bâkî
tarik-i rufaiyyeden
derviş Mehmed Ali
ağanın zevcesi cennet mekan
merhûme Fatma hatun
rûhuna fâtiha
sene 1260 fi 10 cemaziyyelevvel

el bâkî
Anadoluhisarlı merhûme
ve mağfûre bucaklı
Nefise hatunun rûhu
için ve kaffe-i ehl-i îmân
rûhıçün fâtiha
sene 1237 fi 12

merhûm ve mağfûr el-muhtaç
ila rabbü'l gafur Zekiye hatun
rûhıçün
el-fâtiha
sene 1172 fi 27 safer

merhûm ve mağfûr yenici
monla Süleyman rûhuna
fâtiha
sene 1183

99

merhûme Ayşe
hatun rûhuna
fâtiha
sene 1190

100

el bâkî
genç iken göçtü cihândan
böyle bir hulk-ı halim dilerim
kabrini pür-nur eyleye rabbü'l kerim
merhûm topçu Mustafa rûhuna
fâtiha

hüve’l bâkî
cihân bağında taze bir nihal-i gül idim
soldu ecelden ( ) cihâna daldı
ziyaret eyle bak bu bir nev-civân
gül-i rana iken gitti oldı yeksan
Esad efendi kerimesi Dil Semendi
zevcesi merhûme seyyide Zekiye hanım
rûhuna fâtiha

ah mine’l mevt
Baban hükümdarlarından esbak Yemen
valisi devletlü Ahmed paşa hazretlerinin
hemşire-i afifeleri Hatice hanımın
kalfalarından merhûme Felek Nas
kadının rûhuna radıyallahu fâtiha
sene 1288 fi 5 rabiü’lsani

el-hac Hüseyin ağaya
tabi merhûm
Mustafa rûhıçün
el-fâtiha
sene 1103 fi 14 receb

hüve'l bâkî
fenadan bekaya eyledi rıhlet
hak ide kabrini ravza-i cennet
korucu Hasan ağanın gelini
Hanife hanım rûhuna fâtiha
sene 1200 fi 20 receb

el-bâkî
gençliğine doymadan
derdine derman
bulamayan ince Mehmed
Zahir ağa rûhuna
fâtiha sene 1234

106

el-fani
hüve'l bâkî
Ayasofya şeyhi zad
es-seyyid Mehmed Refi efendi
mahdûmu es-seyyid Mehmed Arif
rûhuna
sene 1171

el bâkî
bir gül-i gonca idim açılmadan soldum
bağ-ı cihânı terk edip cennet-i alayı
buldum tebdil hamlacısı Mustafa
ağanın kerimesi merhûme Şerife
Fatma hanım rûhuna
fâtiha
sene 1227

merhûm ve mağfûr
Amasyalı Hasan
ağa rûhuna
sene 1193

merhûm ve mağfûr leha
Hafize hatun
rûhuna el-fâtiha
sene 1197

ah mine’l mevt
beni kıl mağfiret ey rabbi Yezdân
bi-hak arş-ı azam-ı nur-ı kur’ân
gelüp kabrimi ziyaret iden ihvân
ideler rûhıma bir fâtiha ihsân
nakkaş Hasan ağanın zevcesi
merhûme Nimeti hatun rûhuna
fâtiha
sene 1227

hüve’l bâkî
beni kıl mağfiret ey rabbi Yezdân
bi-hak-ı arş- azam-ı nur- kur’ân
gelüp kabrimi ziyaret eden ihvân
ideler rûhuma bir fâtiha ihsân
merhûm ve mağfûr seyyid
Mustafa rûhuna fâtiha
sene 1226

ah mine’l mevt
aceb dostlar ne hikmetir bu ne hikmet
güzeller göç edüp gitmekte hasret
murada ermeyüp gitti cihândan
bu imiş ta ezelden takdir-i kudret
Ali monlanın kerimesi merhûme
Zümra hanımın rûhuna
fâtiha
sene 1283

hüve'l bâkî
ah ile zâr kılarak gençliğime doymadım
çün ecel peymânesi dolmuş murad almadım
hasreta fani cihânda tûl ömr sürmedim
firkat-ı taktir bu imiş ta ezelden bilmedim
Esma Sultan hamlacısı
merhûm ve mağfûr seyyid Mehmed
Tahir ağanın rûhuna
fâtiha
sene 1238

114

hüve’l hallaku’l bâkî
merhûm ve mağfûr
Reşide Atiye hanım
rûhuna fâtiha
sene 1180

hüve’l bâkî
hasılı ömrüm ciger yarası
gitti elden dilde kaldı
yarası Ahmed usta oğlu
kalafatçı merhûm ve mağfûr
Hamid usta rûhıçün
radıyallahu fâtiha
sene 1200 fi 7 muharrem

hüve’l hayyu’l bâkî
Sultan Ahmet camii
vaazı Emir efendi
zâde kerimesi
( ) Rükiye rûhuna
fâtiha

topuz oğlu
Mehmed ağanın oğlu
[…]
rûhuna fâtiha
sene 1222

merhûm ve mağfûr
İbrahim Bese
rûhuna fâtiha
sene 1120

haza kabr
merhûm ve mağfûr
ila rabbü'l gafur
Şileli Ahmed Bese
rûhuna fâtiha
sene 1228

Kırimi Şeyhi
efendinin kerimesi
merhûme Mümeyyise
hanım rûhuna
fâtiha
sene 1190

121

el bâkî
kabrimi ziyaret eden ihvân
ideler rûhuma bir fâtiha ihsân
Anadoluhisarı Pazâr
kayığı reisi merhûm Süleyman
reis rûhuna fâtiha
sene 1227

ah mine’l mevt
açılmış gül gibi soldum cihânda
anam babam terk eyledim fenada
görüştüre bizi Mevla ruz-ı cezada
eshâm muhasebecisi hulefasından
İbrahim Edhem efendinin
kerimesi merhûme Nesibe Hamide rûhuna
fâtiha
sene 1297 fi 8 cemaziyyelevvel

merhûm es-seyyid
Mustafa rûhuna
fâtiha
sene1192

beni kıl mağfiret ey rabbi Yezdân
bi-hak arş-ı azam-ı nur-ı kur'ân
gelüp kabrimi ziyaret eden ihvân
ideler rûhuma bir fâtiha ihsân
merhûm ve mağfûr kürekçi
başı Zadza Ömer Ahmed ağa rûhuna
fâtiha
sene 1240

el-fâtiha
sabıka kaimakamı hacı Ali paşanın
ehl-i beyti idi çün Saliha hanım haka
öyle sahib-i hilm ehl-i salah idi kim ol
işitmiş degr masalı dahi sebkat hala
gül gibi gülşen-i ikbalde eylerdi hıram
irecek vakt-i hazan eyledi hıram
iricek vakt-i hazan eyledi ömri vefa
suy-i haktan olıcak emr-i ilahi zahir
canını hak yoluna eyledi teslim-i vade
çıktı bir ahıyla rifat dehenimden tarih
( ) itti salah üzre hemen azm-i beka
sene 1217

126

el bâkî
emr-i hakla türlü emraz
geldi benim tenime bulmadı sıhhat
vücudum oldı mevtime
merhûm Tatar Hüseyin ağa
rûhuna fâtiha
sene 1244 fi 10 şaban

küllü men aleyha fan
ziyaret eden kabrimi ihvân
fani dünyada fakira gönlü alırsın
el müminin kalbi beytûllahdır
tevekkül olup sanika-i fanide
tabibi hazık kalmadı
derdimin dermanı enindir
Lokmana hacet kalmadı
emr-i hakla ecel şerbeti nuş ettim
alayiş dünyada kalmadı
irci' emrin işitip
rıhlet ettim mazur kalmadı
Reşid Paşa mühürdarı
Ahmed Rıfat efendi
rûhıçün fâtiha
1220

hüve'l hallaku'l bâkî
merhûm ve mağfûr leh
masraf el-hac Mehmed
efendi rûhuna
el-fâtiha
sene 1199 fi 23

129

merhûm seyyid
Mehmed efendi
rûhuna fâtiha
sene 1191

hüve’l hayyu’l bâkî
merhûm ve mağfûr
Mustafa ağa rûhıçün
el-fâtiha
sene 1100

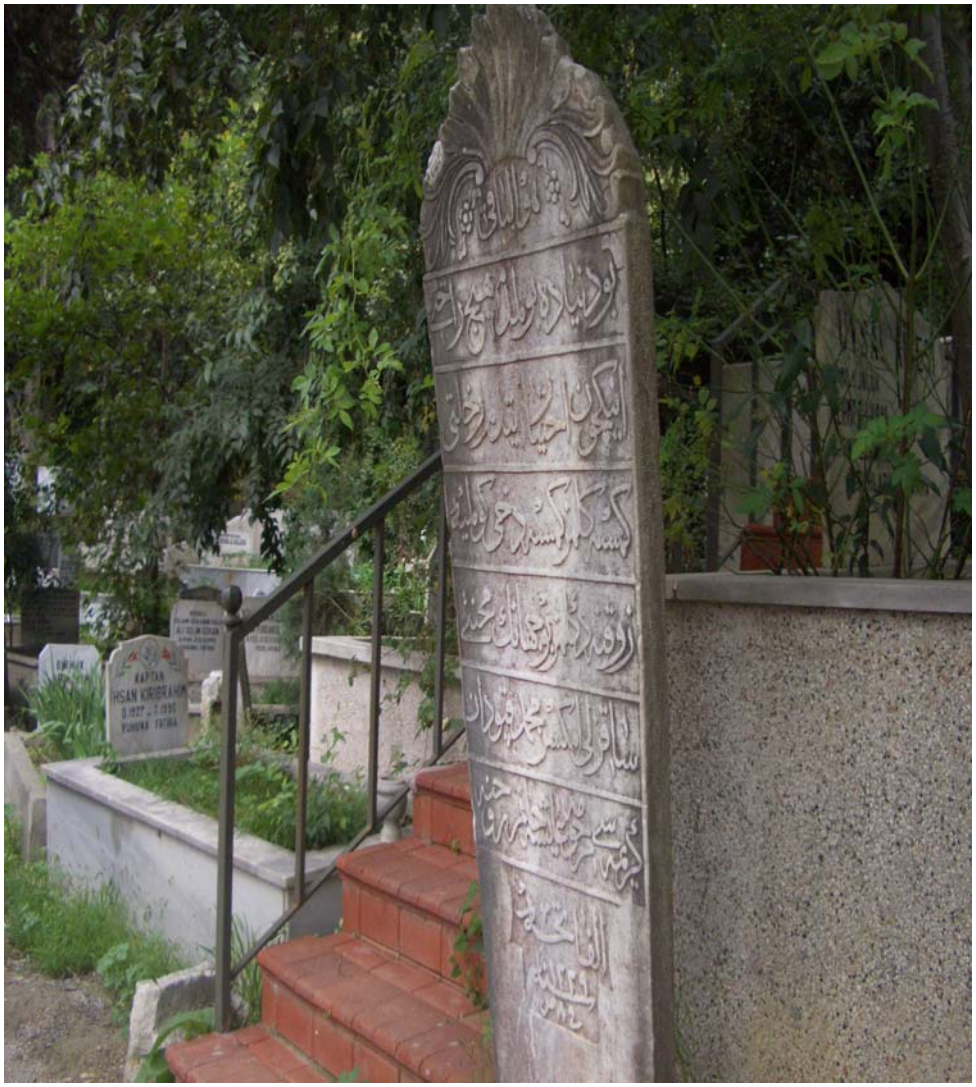

hüve'l bâkî
bu dünyada bulmadım hiç rahatı
anın çün ihtiyar ettim rıhleti
kimse gülmez kimse dahi gülmeyi
zevkine değmez bu cihânın mihneti
Sakızlı emeksiz Mehmed kapudan
kerimesi merhûme Ayşe hanım rûhın
el-fâtiha
sene 1229 fi 8 safer

la ilahe illallah
Muhammedün resulullah
mektub-i hazret-i sadr-ı âli
hulefasından Süleyman Sahib
efendinin valide-i mükerremesi
merhûme ve mağfûr ila rahmete
rabbü'l Kibriya Hatice hanım
rûhuna fâtiha
sene 1234

böyledir hal-i sipihr-gir cuy-ı bi derunun
kimseye kılmaz vefa çarh-ı derun bi-nizam
gör kim ol servi-i haya Nihal-i bağ-ı ismetin
hak-ı yeksan eyledi itmezden ahenk-i kıyam
kıldı fani oldığın zâr-ı cihân-ı devr-i mur
eyledi gülşen saray-ı cennete azm-ı hıram
rûhı daim hem kabrim rahmet-i Yezdân ola
eyleye hak cay-gah-ı ravza-i darrü's-selam
geldi bi'l lütf-ı hüdâ bu mısra yazdı huş
eyledi ruc Nefise gülşen-i adni makam
rûhuna fâtiha
sene 1192

hüve’l bâkî
gonca gülüm uçtu cennet bağına
firakı kaldı valideynin canına
Basri efendinin kerimesi
Behiye hanım rûhıçün
fâtiha
sene 1262 fi 22 zülkade

135

el bâkî
gelüp kabrim ziyaret eden
ihvân ideler rûhuma
bir fâtiha ihsân hacı
Hasan ağanın kayın pederi
merhûm Hasan rûhuna
fâtiha
sene 1233 fi 5 muharrem

136

hüve’l bâkî
merhûm ve mağfûr
el-muhtaç ila rahmeti
rabbü’l gafur
Hüseyin efendi
rûhuna el-fâtiha
sene 1226

137

merhûm ve mağfûr
[…] monlanın
rûhıçün el-fâtiha
sene 1220

hüve'l bâkî
( ) Abdül Kerim paşanın
mutakası merhûme ve mağfûr
ila rahmete rabbü'l gafur
Zerafet kadının
rûhıçün fâtiha
sene 1272 fi 19 cemaziyyelevvel

hüve'l hayyu'l bâkî
şehzâde Zekeriyya
efendinin cariyesi
cevk-dâr Ali ağanın
ehli merhûme ve mağfûr
(Taş toprağın altında)

hüve’l hallaku’l bâkî
merhûm ve mağfûr leh
el-muhtaç ila rahmete rabbü’l
gafur sabık Göksu
bekçisi Memiş ağanın
rûhıçün el-fâtiha
sene 1203

141

hüve’l bâkî
hamleni vaz eylerken eyledi terk-i fena
doymadı gençliğine mağfiret kıl ya Rabbena
Göksu ustası Memiş ustanın
zevcesi merhûme Şerife Sıddıka
hanımın rûhuna fâtiha
sene 1231 fi 29 ramazan

hüve'l hallaku'l bâkî
geldiğim günden beri dünyaya yüzüm gülmedi
bir onulmaz derde güştüm kimse derdim bilmedi
akıbet yana yana kül olup tekmil-i bekaya bilmedim
ta kıyamete haşr olunca Ağlasun validem benim
tebdil-i hümayun reisi Murad ağa
merhûmun hafidesi Nuriye hanımın
ve kaffe-i ehl-i îmânın
rûhları çün el-fâtiha
sene 1317 fi şaban

143

el- hayyu’l bâkî
merhûm ve mağfûr es-seyyid Hüseyinin
ibnü’l es-seyyid Mehned Said
el-müderris ibn sadru’l vüzera
es-seyyid Hüseyin paşa rûhıçün
fâtiha
sene 1171

hüve'l hallaku'l bâkî
meskenim dağlar sahraya hacet kalmadı
içtim ecel şerbeti Lokman hacet kalmadı
sabık balıkhane nazırı
Alaaddin efendinin mahdûmu
Sakıp bey haremi Pervin hanımın rûhuna
fâtiha
sene 1337

gençliğime doymadım bana her can ağlasun
acısunlar bana emsal-i akranın cümlesi
rahm ider gökte melekler yerde insan Ağlasun
sabık balıkhane nazırı Alaaddin
efendinin mahdûmu Sakıp bey
merhûm rûhıçün el-fâtiha
sene 1225

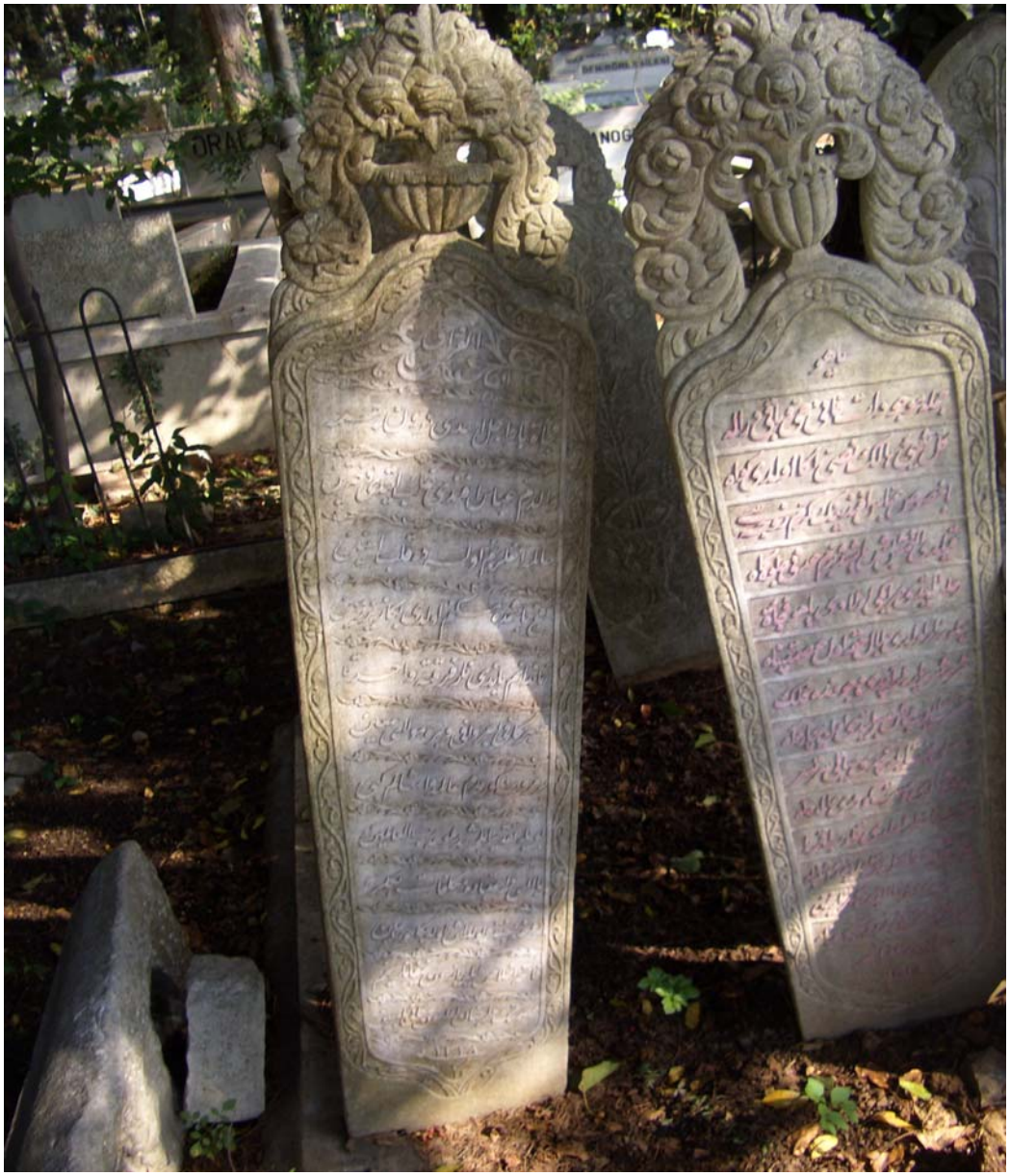

el-firâk
fücaeten bad-ı ecel esdi derun-ı cisme
validim Abbas efendi kaybetti duhterin
halime ağlar benim ölse de kalb-i enin
genç yaşımda meskenim oldu bana zir-i zemin
handanım yandı nâr-ı fırkata ve ahirete
sabr-ı kafi ecr-i vafi vire Mevla-ı muin
bir mürüvvet görmedim âlemde emsalim gibi
ravza-i cennete yoldaş ola bana hura'l ayn
fâtiha ihlas ile yazsun hayfa tarihim
İsmetin diler canan olsun mekanı ya mübin
böyle takdir eylemişitir ona rabbü'l âlemin
ya ilahi dâr-ı ukbada mükafat beklerim
sene 1218 fi 22 muharrem

147

cümle mevcudat fani hay bâkîdir ilah
küllü şeyin halik nassı ana oldu güvah
ba-husus Abbas efendinin mükerrem zevcesi
kıldı altmış beş yaşında bezm-i adeni cilvegah
rıhlet etti bir iki evladı ya hu fücaeten
cilve zâr oldu celal-i haka ol ismed penâh
şerha şerha yaralar açtı vücuduna felek
hazret-i Eyüp-veş sabır etti ol biçare ah
hasılı mihnet ile geçti hayatı serteser
rûyı şad-ı meserret görmedi âlemde ah
hasretiyle zâr-ı zâr oldu kulub-ı akraba
yok şahittir ol vasıl haka olduğunda şitanbah
hazl ile yazdı Bahaddin tarihi
eyledi ayne'l hak bağ-ı firdevsi penâh
radıyallahu teale'l fâtiha
sene 1320

148

hüve’l bâkî
kayıkçı Osman ağanın
zevcesi merhûme ve mağfûr
Şerife Hadice hatun rûhuna
el-fâtiha
sene 1250 fi 20 zülkade

ah mine’l mevt
fenadan bekaya eyledi rıhlet
ide kabrini hak ravza-ı cennet
topçubaşı Ömer ağanın
ehli merhûme Şerife Hadice
hatun rûhuna fâtiha

150

hüve’l hallaku’l bâkî
Anadoluhisarı ıyal-ı
makrebesinden subaşı
zâde es-seyyid Mehmed Emin
efendinin rûhuna
ehl-i îmân rûhuna fâtiha
sene 1300

hüve’l hallaku’l bâkî
merhûm ve mağfûr leh
el-muhtaç ila rahmete rabbü’l
gafur Anadoluhisarı
subaşısı cennet mekan Ahmed
ağanın ve kaffe-i ehl-i îmânın
ervâhı içün radıyallahu fâtiha
sene 1231

hüve'l bâkî
tarik-i halveti meşahatinden
şeyh Talatî efendinin kerimesi
merhûm ve mağfûr leha Mükerrem hanımın
rûhıçün ve ahirete intikal etmiş cemi müminin
ve müminatın ervâhı çün
ve Allahu teala hazretlerinin
rıza-ı şerifi çün
el-fâtiha
sene 1302 fi 10 şevval

hüve'l hayyu'l bâkî
itti mahdûmu Emin efendinin azimet beka
akraba u sıddıkası yandı nâr-ı fırkata
olmadı çare etibbanın ilacı derdine
akıbet kıldı aziz meytim kurb-ı hazirana
genç iken terk-i cihân etti
hak dedi gitti Bahaddin efendi
sene 1286 fi 26 safer

hüve'l bâkî
hazine-i ceride-i maliye
muhasebât-ı atîka
muaşat-ı zabtiye katibi
hafız Abbas
efendinin rûhı
İçün radıyallahu fâtiha
sene 1320 fi 10 teşrin-i evvel
sene 1322 fi 14 şubat

el-firâk
hüdâ Abbas efendi sulb-i pâkından dehre
vücudum renç-i mihnet mahzeni bildim bu dünyada
vefat-ı hemşire-i nadire derunum eyledi emla
nihayet fecaeten dâr-ı fenadan eyledim rıhlet
çıkardı akraba hep asumana ah vahıyla
derun-ı valideynimin yandı birden iki ateşle
bize dâr-ı visal olsun ilahi cennet-i âla
tamamen tarihim yazsun Nahif de fâtiha ile
Celaleddin efendi rûhuna rahmed ide Mevla
sene 1312 fi 12 şaban

ah mine'l mevt
şura-yı devlet temyiz müddeisi
saadetlü Kemal beyefendi
hazretlerinin harem dairesi mensubâtından
Şerife kadının kerimesi merhûme
fatma hatunun rûhıçün fâtiha
sene 1300

hüve'l hayyu'l bâkî
merhûme ve mağfûr leha
Kanlıcalı ebe Şerife
Zeliha hanımın ve kaffe-i
ehli îmân ervâhı
şeriflerü içün
el-fâtiha
sene 1286

hüve’l hallaku’l bâkî
Anadoluhisarı eşrâf
cevalan-ı hanedân-ı kadîminden
subaşı rade’l seyyid Ömer ağa
merhûmun rûhıçün
ve kaffe-i ehl-i îmânın
ervâhı çün radıyallahu
teâle’l fâtiha
sene 1292 fi 12

159

hüve’l hallaku’l bâkî
meskenim dağlar sahraya hacet kalmadı
içtim ecel şerbeti lokmana hacet kalmadı
sabık balıkhane nazırı
Alaaddin efendinin mahdûmu
sakıp beyin haremi Pervin hanımın
rûhuna fâtiha
sene 1337

ah mine’l mevt
Trabzon ve Sivas
eyaletleri kapu kethüdâsı
izzetlü Ahmet Rüştü efendinin
halile-i nebilesi merhûm
Fatma Zehra hanımın
rûhıçün fâtiha
sene 1281

161

hüve’l bâkî
sabık balıkhane nazırı
Alaaddin efendinin
birader zâdesi
Fami efendinin
rûhıçün fâtiha
sene 1322

hüve'l bâkî
beni kıl mağfiret rabb-i Yezdân
bi-hak-ı arş-ı azam nur-ı kur'ân
gelüp kabrim ziyaret eden ihvân
ideler rûhuma bir fâtiha ihsân
tebdil-i hümayun hamlecisi
Pamukzâde merhûm Ömer
ağanın rûhıçün fâtiha
sene 1327

hüve'l hallaku'l bâkî
el çeküp bil cümleden ettim bekaya rıhleti
bırakup geriye ahir mal u mülk-i devleti
kim gelüp kabrim ziyaret eyleyen ihvânımız
okusunlar rûhuma kul huvallah ayeti
Mısırlı Ahmed efendinin zevcesi
Felek Naz Fatma hanımın
rûhıçün radıyallahu fâtiha
sene 1302 fi 23

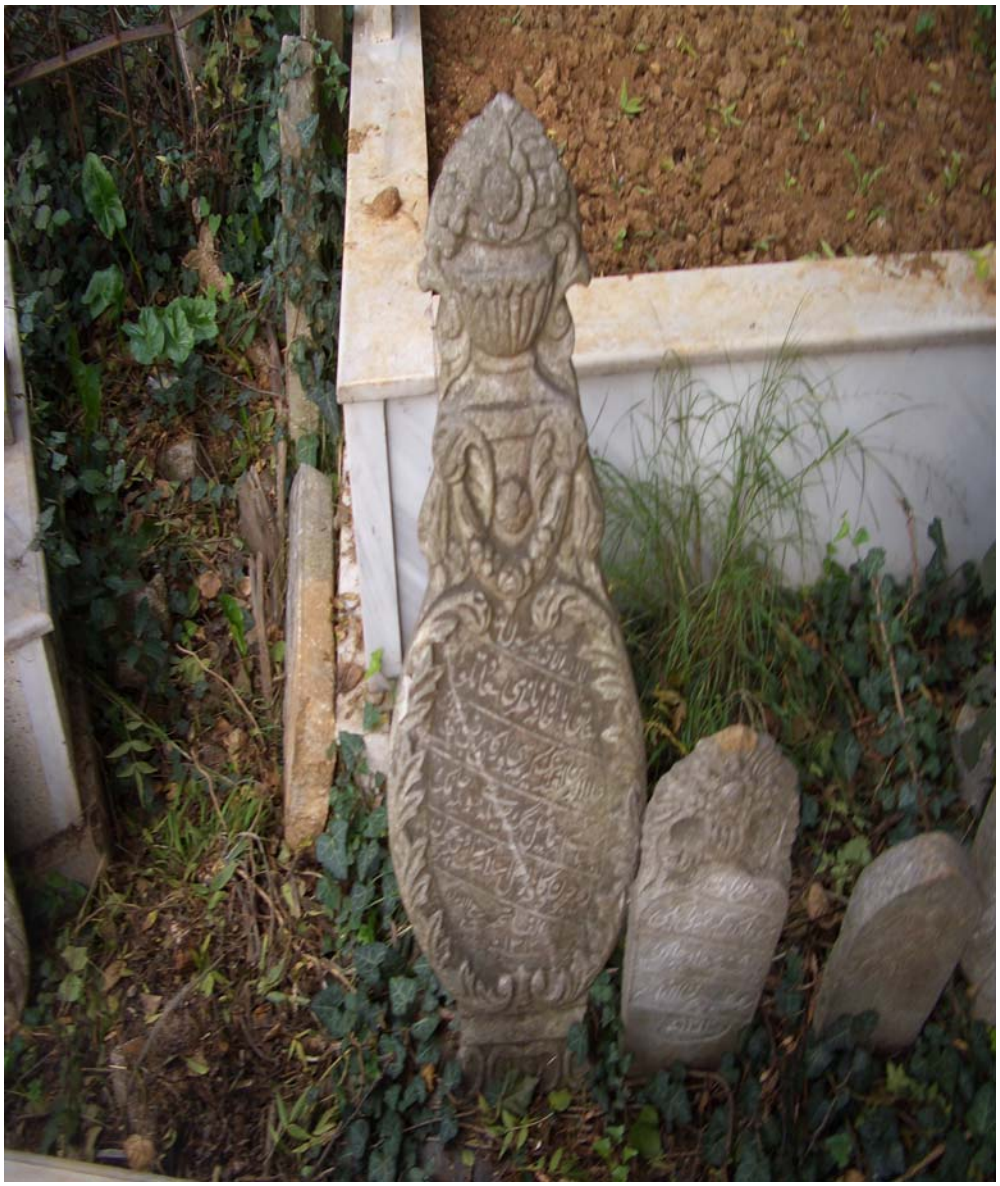

Lailahe illallah Muhammedün resulullah
sabık balıkhane nazırı saadetlü
Alaaddin efendinin kerimesi ve erkan-ı harb zabıtânından
binbaşı İsmail beyin halilesi Hülya hanımın
rûhıçün ve kaffe-i ehli islamın ervâhları çün
el-fâtiha sene 1312

ah mine’l mevt
doymayıp gençliğine çünkü
oldu na-murad rahmete
müstağrak ide anı rabbü’l ibad
tebdil hamlecisinin karındaşı
anasını hasret koyan evladını
öksüz koyan merhûm seyyid
Halil ağa rûhuna fâtiha
sene 1227

ah pek taze iken erdi ecel-i kaza
yirmi dört sene gayb içre kıldım canım feda
nâr-ı hasretimden valideynimin hali oldu harab
hemşire ü ahbâbın ciğeri oldu kebab
nâ-murad gittim dünyadan gençliğime doymadım
merhûme Abidin ağanın mahdûmu
merhûm Mehmed Salih ağanın
rûhıçün el-fâtiha
sene 1279 fi 10 receb

hüve’l bâkî
çün ecel geldi ana olmaz aman
cürmünü af eyle ya rabbü’l mennan
mağfiret kıl olmasın halim yaman
mazhar-ı nur şefaat kıl her zaman
tebdil-i hümayun celilesi
pamukzâde merhûm uşşaki
Mustafa ağa rûhıçün
fâtiha
sene 1267

ah mine’l mevt
şura-yı devlet temyiz müddeisi
saadetlü Kemal beyefendi
hazretlerinin harem dairesi mensubâtından
Şebni kadının kerimesi merhûme
Fatma hanımın rûhıçün
radıyallahu teale’l fâtiha
sene 1304

hüve’l bâkî
Anadoluhisarı
eşrâfından subaşı
Ömer ağa merhûmun
kerimesi ve reşâdetlü şeyh
Talat î efendinin
hemşiresi Fatma Hasena
hanımın rûhıçün
fâtiha
sene 1270 rebiü’levvel

hüve'l hallaku'l bâkî
Anadoluhisarı eşrâf u
hanedânından ve tarikat-ı
halvetiyye-i şabaniyye meşayihinden
reşâdetlü Talat î efendi
hazretlerinin kerimesi ve erkan-ı
harbiye umumiyye dairesi hulefasından
izzetlü Mehmed Ali beyin halilesi
merhûm ve mağfûr leha Müeyyed
hanımın kaffe-i mümin ve
müminâtın rûhıçün
Allahü'l fâtiha
sene 1313 fi 4 şubat

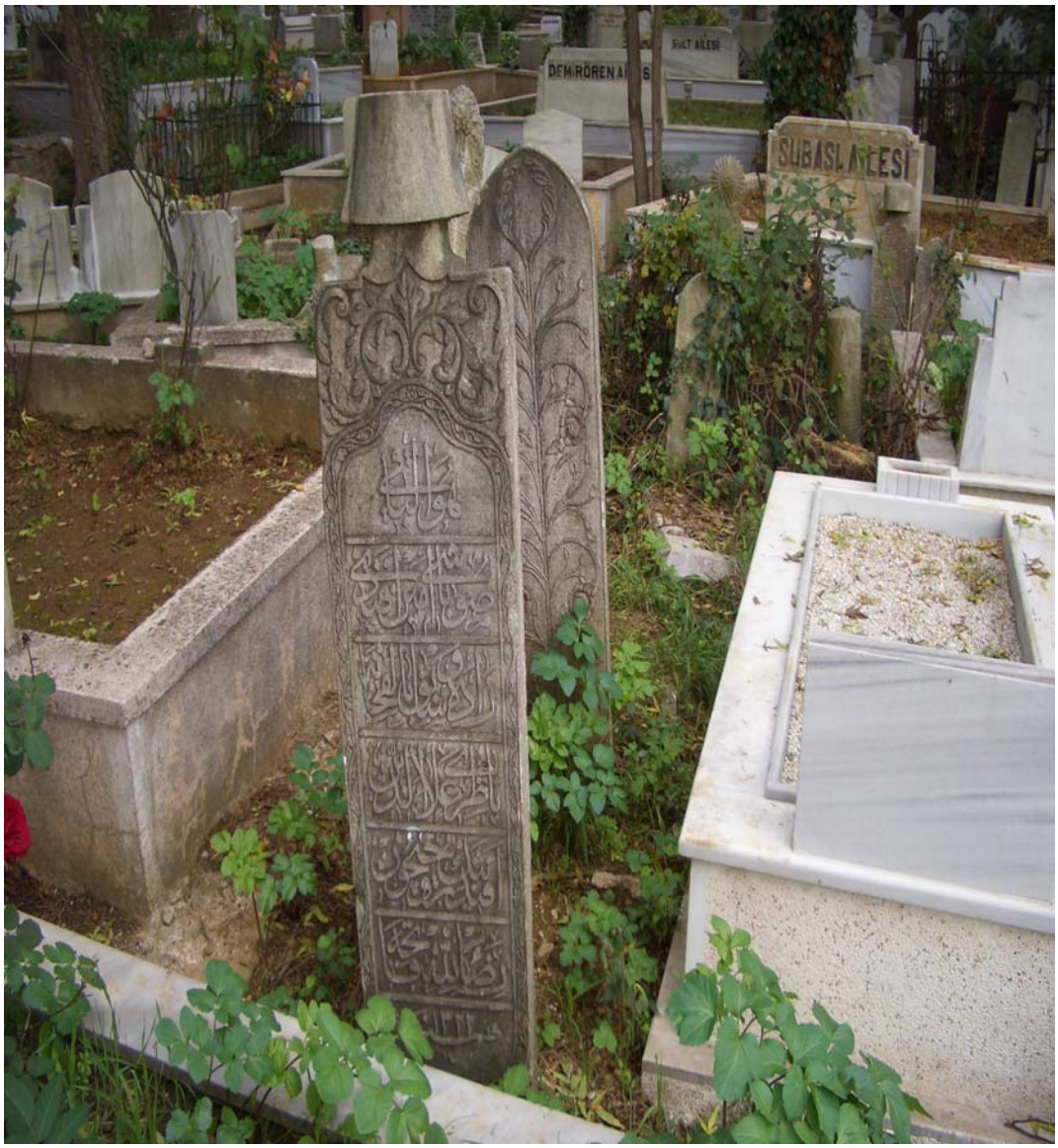

hüve’l bâkî
subaşı Emin efendi
zâde ve sabık balıkhane
nazırı Alaaddin
efendinin rûhıçün
radıyallahu fâtiha
sene 1322 fi 4

hüve'l hallaku'l bâkî
divan-ı hümayun kâlemi
hulefasından Ali Raif
efendinin rûhıçün
ve kaffe-i ehl-i îmân
ervâhı çün radıyallahu
el-fâtiha
sene 1302 fi 20 rebiülevvel

hüve'l bâkî
Anadoluhisarı eşrâfından
ve tarikat-ı âliye-i
halvetiyyeyi dervişanından
el-hac Galip bey
merhûmun rûhıçün
radıyallahu fâtiha
sene 1303 fi 3 zilkade

174

hüve’l gafur
nakibü’l sarraf
merhûm Tahsin bey
zâde Mustafa Nuri paşa
merhûmun mahdûmu
mevaliden ehl-i tarik
takvadan seyyid
Mehmed Bahaddin bey
rûhuna
sene 1320 fi 10 ramazan

hüve'l bâkî
tarikat-ı âliye-i halvetiyye
meşayih-i kiramından reşâdetlü
Şeyh Talat î efendinin
halile-i muhteremesi Emine
Feride hanımın rûhı şerifeleri
içün ve ahirete
intikal eden kaffe-i ehl-i
imânın ervâhı çün
ve Allahu teala hazretlerinin
rıza-ı şerifü içün
el-fâtiha
sene 1303 fi 19 ramazan

hüve'l hallaku'l bâkî
hüdâ bin yıl ömür virsün Halim paşayı zi-şana
anın mutakalarından yaveri kıldı felek mefkûr
ecel geldikte genç ihtiyara bakmayıp asla
demadem eylemekte yerin bir yalıda na-bud
felek-i dünyasına doydurdu bu bendei hayfa
otuz altı yaşında iken canın aldı mesud
o merhûm ola yaveri hüdânın afv u gufranı
derun-ı cennet-i âlada oldukça sefa mevcud
gidince avuç-ı alaya yazıldı fevkine tarih
Mehmed Yavuzu cennette dil-şad eyleye mabud
sene 1293 fi 7 ramazan

hüve'l hayyüllezi lâ yemud
oku bir fâtiha Allah içün ey zâir-i müin
temenni kıl tecelli-i cemal feyz-i sübhanı
yaşı yirmi iki bir nev-civân ismed-arâya
şu hâk-ı ru-yı siyah oldu nişmen-gâh-ı nûrani
akıttı damla damla kati ol duhter-i nazın
verem namındaki hunhar zulm-endiş zulmâni
Cemal bey validi Dürdane hanım maderi neylesün
meğer itfa edecek hak sabr eyleye bu nûr-ı ahzânı
kefen oldu bedel sevap arus-ı hacel-i piraye
bihişt olsun ana dârü'l rekkaf katt-ı zibanı
didi tarihini bir ah çekti validi Muhtar
hayf uçtı gitti yaktı gönlüm nâr-ı hicrânı
sene 1321 fi 17 Rebiü'lahir

beni kıl mağfiret ey rabbi yezdân
bi-hak-ı arş-ı azam nûr-ı kurân
gelüp kabrim ziyaret eden ihvân
ideler rûhıma bir fâtiha ihsân
merhûm ve mağfûr
Mehmed ağa rûhuna fâtiha

merhûm ve mağfûr
el-muhtaç ila rahmete
rabbü'l gafur etmekçi
Osman ağanın rûhuna
el-fâtiha
sene 1208 fi 8 Muharrem

hüve'l Hallaku'l Bâkî
el-hac merhûm Galib beyin
mağtukası merhûm ve mağfûr
Zenciye Alime hatunun
rûhıçün radıyallahu teala
el-fâtiha
sene 1320

181

ah mine’l mevt
devletlü ismedlü Adile
sultan aleyhü’ş- şan
hazretlerinin çerağlarından
hacı Galip beyin zevcesi
Fatma Nazeste hanım
rûhuna el-fâtiha
sene 1309

182

hüve’l Bâkî
karıştı rahmet-i rahmana rûhu
gelüp vakt u zaman Hafız Cemal bey
bıraktı bir tesir-i dilde daim
idüp azm-ı cannân Hafız Cemal bey
sene 1328 fi 12 Rabiül ahir
maârif-i nezâret-i celilesi meclisi
kâlem mümeyyizliğinden mütekâid ve ziraat
bankası muhasebecisi Ali Nihat bey pederi
etkıyâ-yı ümmetten Hafız Cemal beyin
rûhıçün el-fâtiha
sene 1326

183

ah mine’l mevt
ziraat bankası muhasebe
başı memuru izzetlü Ali Nihad
beyin mahdûmu henüz altı aylık
nûr-ı aynı Mehmed Said
beyin rûhıçün el-fâtiha
sene 1323

merhûm ve mağfûr
ila rahmete rabbü'l gafur
Topuz oğlu Mehmed
ağa rûhuna fâtiha
sene 1229

el bâkî
böyle buldum cihânı sanki bir zıll-i hayal
ol sebepten kimse etmez benim halimden suâl
ben dedim el hükmü lillah razıyım her emrine
çün ezelden böyle takdir etmiştir zül'l celal
Vefalı zâde Hüsni beyin oğlu
merhûm Halil bey rûhıçün fâtiha
sene 1231

hüve’l hallaku’l bâkî
merhûm ve mağfûr
Kayserili seyyid
Mehmed oğlu
Mustafa seyyid Ahmed
ağa rûhuna fâtiha
sene 1221

187

hüve'l Bâkî
Anadoluhisarında köşk
bekçisi Hasan ağanın
kerimesi derdine derman
bulamayan merhûme
Reyhâne monla rûhuna
fâtiha sene 1217

hüve'l bâkî
Kandilli karyesinin
subaşısı merhûm
ve mağfûr el-muhtaç
ila rahmete rabbü'l gafur
Abdi ağanın rûhiçün
el-fâtiha
sene 1209 fi gurre Şaban

hüve’l Bâkî
Topuz oğlı Monla Osmanın
zevcesi merhûme ve mağfûr leh
Kandıralı Aişe hatunun
rûhıçün el-fâtiha
sene 1221

fâtiha
Abdi paşanın kızı Zeynep hanım ol hurşid-i sera
terk edip dâr-ı fenayı eyledi azimet behişt
ayn halim ağladı düştü çün fevti tarihi
bist ü cehar yaşına hem hun oldılar levha-i nivist
sene 1110

hüve'l bâkî
genç iken göçtü cihândan
böyle bir hulk-ı halim dilerim
kabrini pür nûr eyleye rabbü'l kerim
enderun-ı hümayun (a´vatından)
merhûm ve mağfûr Süleyman
ağanın rûhıçün el-fâtiha
sene 1248

merhûm ve mağfûr
Fatma kadın
rûhuna fâtiha
sene 1142

hüve’l bâkî
beni kıl mağfiret ey rabbi yezdân
bi-hak-ı arş-ı azam-ı nûr-ı kur’ân
gelüp kabrim ziyaret iden ihvân
ideler rûhıma bir fâtiha ihsân
merhûme (mirili Nazire) hanım
rûhıçün fâtiha
sene 1267

hüve'l bâkî
beni kıl mağfiret ey rabbi yezdân
bi-hak-ı arş-ı azam-ı nûr-ı kur'ân
gelüp kabrim ziyaret iden ihvân
ideler rûhıma bir fâtiha ihsân
Anadoluhisarında merhûm
Fatih ( ) Gazi camii şerifinde
müezzin Hafız Mehmed
fâtiha sene 1230

merhûm sahibü'l iyâz
Katib Mustafa efendi
zâde kethudâ-yı hisar
merhûm Selim ağa
rûhuna fâtiha
sene 1188

derdine derman
bulamayan dünyasına doymayan
yirmi bir yaşında can
pâresi civân merhûm
Ömer ağanın oğlu Mehmed
rûhuna fâtiha
sene 1150

197

hüve’l bâkî
okuyalar fâtiha rahmetü’l âlemin
enderun-ı hümayundan çıkma
sofi Hüseyinin damadı
Ömer ağanın rûhuna fâtiha
sene 1211

hüve’l bâkî
silâh-dâr-ı şehr-yârî
Ali ağa merhûmun
kerimesi ve deavi nazırı
Arif efendi
merhûmun halilesi
Fatıma Zehra hanım
rûhuna ve bi’l cümle
mümin ve müminatın
ervâhına el-fâtiha
sene 1300 fi 29 Ramazan

ah mine’l mevt
hümayun-ı müsika mülâzımlarından (amcazâde)
Hüseyin paşa hafidi es-seyyid
Abdülkadir bey merhûmun
halilesi merhûm ve mağfûr leha
Aişe Rasiha hanımın rûhiçün
ve kaffe-i ehl-i îmân ervâhı çün

SÖZLÜK

A

Afîfe: İffetli, temiz
Ahzân: Keder, sıkıntı
Âlâyiş: Tantana, gösteriş
Ârâm-ı dil: Gönül rahatı, sevilen güzel
Arûs: Gelin
Ayn: Göz
Azadlı: Köle ve cariyelerden efendileri tarafından hürriyetleri verilenlere denirdi.

B

Bâlîn: Yastık, koltuk
Behişt: Cennet
Bezm-i aden: Cennet meclisi
Bist u çâr: Yirmi dört

C

Cürm: Günah

D

Dâr-ı visâl: Kavuşma yeri
Demâdem: Sık sık, her vakit
Dergâh-ı âlî: Padişah kapısı
Dil-sûz: Gönül yakan
Duhter: Kız çocuğu

E

Ecr-i vâfî: Tam bir sevab
Ehli: Eşi
Emr-i mübrem:Kaçınılmaz, önlenemez emir, kesin emir
Enîn: İnilti, inleme
Esbak: Daha eski, çok evvel
Eshâm: Bir nevi devletin borçlu olduğu kimselere verdiği senetti.
Etkıyâ: Günah işlemekten çekinenler.

F

Fevt: Ölüm
Firdevs-âşiyân: Cennetlik, merhum
Firkat: Ayrılık
Fücâeten: Ansızın

G

Genc-i irfân: İrfan hazinesi
Gurebâ-i müslimîn: Müslüman garipler
Gurre: Arabi ayın birincisi gecesi ve günü
Guş: Kulak
Gül-i ra´nâ: Güzel gül, içi kırmızı dışı sarı olan bir gül

Güvâh: Şahit

H

Hafîd: Torun
Haml: Hamile
Harîf: Meslektaş, dost
Haşr: Toplanma
Hâzık: Usta doktor
Hemşire: Kızkardeş
Hırâm: Nazlı, edalı, salına salına gidiş
Hısâl: Huylar, tabiatlar
Hitâb-ı irci´: Dön hitabı
Hulefâ: Memurlar, halifeler
Hulk-ı halîm: Yumuşak huylu
Hura'l Ayn: Peri, kız, melek

I

Iyâl: Bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu kimseler. Kadın, eş

İ

İradi: Açıklama
İsmet-i ara: Doğrulukla süslenmiş, doğru

K

Kâm-rân: Arzusuna, isteğine kavuşmuş, mutlu
Kerime: Kız çocuğu
Kibriyâ: Büyüklük
Kilk: Kamış kalem
Kulûb: Kalbler
Küllü şeyin hâlik: Ondan başka her şey yok olacaktır.

L

Liyakatli: Hünerli, faziletli

M

Mafer: Çıkrıkçıların kullandıkları eğri kazma aleti
Mahdûm: Erkek çocuğu
Mâh-ı rûze: Ramazan ayı
Makrebe: Yakınlık, hısımlık, akrabalık
Ma'tuka: Azat olunmuş kadın, kız
Mefkûr: Omurga kemikleri kırılmış olan insan, hayvan; ölen
Mehlika: Ay yüzlü, güzel
Menkûha: Nikahlı kadın
Mennân: Allah'ın adlarından; ihsanı bol, çok veren
Meserret: Sevinç
Meşihât(Meşâyih): Şeyhler
Me'va: Yurt, mesken
Mevâlî: Mevleviyyet payesine ulaşmış olan sarıklı alimler
Mihmân: Misafir

Muhin: Alçak, hor gönül
Müderris-i ikrâm: Saygı gösterilen hoca
Mümeyyiz: Bir dairede yazıcıların yazdığı yazıları düzelten katip
Mürg-ı revân: Giden kuş
Müşârün-ileyh: Adı geçen
Mütekaid: Emekli
Müteveffâ: Ölmüş, ölü

N
Nâ-bûd: Yok olan
Nâkib'ül- eşrâf: Peygamber soyundan olanların işlerini görmek üzere içlerinden hükümetçe tayin olan kişi
Nihâl: Taze fidan
Nişmengâh: Toplanılacak yer, yurt

P
Pâmâl: Ayak altında kalmış, çiğnenmiş
Peymane: Kadeh

R
Râm: Boyun eğmek, Allah'a bağlanmak.
Rıhlet: Ölüm
Rifat: Yüksek

S
Sahib-i hilm:Yumuşak huylu
Sahib'ül iyâz: Düşkünlere sahip çıkan
Sebkat: Geçme, ilerleme
Seyyiât: Günahlar
Seyyid: Hz. Hasan'ın soyundan olan kimse
Sulb-i pâk: Temiz soylu
Sûy: Taraf, yön

Ş
Şehr: Ay
Şerha: Parça
Şûrâ-yı devlet: Danıştay

T
Takrîr: Resmi yazı
Tayy: Atlama, geçme
Temyîz: Bir davanın üçüncü ve son görülme durumu
Tevvâb: Çok tövbe eden
Tûl: Uzun

U
Ukba: Ahiret

V
Vaz’-ı haml: Doğurma
Vilâ: Yakınlık, dostluk

Z
Zâir-i Müin: Ziyaretçi
Zat-ı bî- hemtâ-ı ilahi: eşi benzeri olmayan Allah

MESLEKLER

Silâh-dâr-ı Şehr-yârî: Silahları muhafaza eden kişi idi. Padişahın yanında yer alır. Hükümdarın sağ gerisinde yürürdü.

Deavi nazırı: Deavi nezareti hicri 1252 (1836) da çavuşbaşılığın yerine teşkil olunmuş. 1287 (1870) adliye nezaretine bağlandığından nazırın unvanı da Adliye nazırı olmuştur. En başlıca işi icra memuriyeti idi. Babıali'de büyük bir dairesi ve maiyetinde ricalden büyük ve küçük tezkireci vardı.

Enderun-ı hümayun: Saray verilen addı. Sarayın iç hayatına denirdi. Burada görevli olan rical diğerlerinden daha itibarlı idi.

Sahibü'l iyar: Paranın ayarını yoklamakla görevli darphane memuru.

Subaşı: Kaza itibar olunan kasabaların idaresi başında bulunan memurdur

Çerağcı: Sarayda veya tekkelerde mumları uyandıran canın adı idi. Büyük ve şerefli hizmetlerden sayılırdı.

Miftah ağası: Anahtarcı manasına gelir. Diğer adı miftah gulamıdır. Has odanın inzibatından mesul küçük zabit. Direk padişah ile temas ederdi.

Yağlıkçı: İç çamaşırı, gelin ve yatak takımı satan esnafa verilen ad. Yağlıkçılar mendil nevinden sattıkları için bu ad verilmiştir. Yağlık bir mendil adıdır.

Kalfa: Saray ile konaklardaki cariyeler hakkında kullanılır. Gençleri için kız, eski ve yaşlılar için kalfa denirdi.

Bölük başı: Yeniçeri ocağı teşkilatında ağa bölüklerinin bölük kumandanlarına verilen addı.

Etmekçi: Ekmek yapma işiyle uğraşan kimse

Hamamcı: Kanlıca'daki ve Anadoluhisarı'ndaki hamamlarda çalışan kimselerdi.

Dergâh-ı Âlî Kapucubaşıcısı: Padişahın kapıcı başısı

Evrak Kalem Müdürü: Kurumlardaki kalem müdürlerine denirdi**.**

Dizdar: Kalelerin bakımından sorumlu kişi.

Haseki: Cariyelerden padişahın gözüne girenler hakkında kullanılırdı.

Rüsûmat Mümeyyizi: Gümrük idaresinde çalışan katip

Koru Ağası: Ormancı

Dersiam: Medreselerde talebeye ders müderrislerin unvanı idi.

Saraylı: Sarayda üst düzeyde görev alan kişilere verilen addı

Kethüda: Büyük devlet adamları ve zenginlerin işlerini gören kişiler hakkında kullanılır.

Eşraf-ı Kudat: Kadıların ileri gelenleri demektir. Kadılık yoluyla yükselerek 'sitte' tabir olunan mevkie ulaşırlardı

Defterdar: Osmanlıda maliye işleri ile uğraşan kimselere denir.

Vekilharcı: Büyük dairelerde ve konaklarda masrafa bakan adama verilen ad.

Molla: Büyük kadı, büyük alim

Gümrük Nazır Muavinliği: Gümrük işleri ile uğraşan kişi idi. Bunun yanın da mürür tezkirelerini de kontrol ederdi.

Halatçı: Anadoluhisarı'ndaki halat üretimi işi ile uğraşan kişi.

Berber: Saç kesiminin yanın da, kan alımı, ve küçük ciltle ilgili sorunlarla da uğraşırlardı

Sicilli-i Ahval Müdürriyeti: Memurların sicillerinin tutulduğu daireye verilen addı. Bu dairenin başında bulunan kişiye denir.

Ser Etıbba-ı Şehriyar: Sarayın başhekimi.

Topçu Başı: Anadoluhisarı dizdarına bağlı kalebentti.

Kalfa: Sarayda veya önemli konaklarda ev işleriyle uğraşan yaşlı kadınlara denirdi. Genç olanlarına Kız denirdi.

Hamlaci: Sandal ve kayıklarda kürek çeken kişiler için kullanılırdı.

Nakkaş: Nakş işi ile uğraşan kişilerdi. Bunlar mezar taşlarına da şekil verirlerdi.

Kalafatçı: Gemi ziftleme usul ve sanatı

Pazar Kayığı: İstanbul'da Boğaziçi'nde bulunan yerlere yolcu ve eşya taşıyan beş ve yedi çifte büyük kayıklara denir.

Kürekçi Başı: Hamlacı ocağında yetişen kişilerden oluşurdu. Genelde yaşı kamil olanlar bu göreve getirilirdi.

Mühürdar: Sadrazamlarla nazır ve velilerin maiyetlerinde resmi kağıtları mühürlemeye memur olan kimse.

Mektûbî-i Hazret-i Sadr-ı Âlî: Sadrazam mektupçusu

Göksu Bekçisi: Anadolu, Göksu ve civar semtlerin asayişinden sorulu kişi.

Tebdil-i Hümayun Hamlacısı: Padişahların kıyafet değiştirerek bindikleri kayığın kürekçisi için kullanılırdı.

Balıkhane Nazırı: Topkapı sarayının Marmara'ya bakan bir kapısının ismiydi. Padişahın gazabına uğrayan vezirler bu kapıdan çıkarılıp hazır duran gemiye bindirilip nefyolunurdu. Bu işlemleri yapan sorumlu için kullanırdı

Ebe: Anadoluhisarı ve Kanlıca'da bu dönem sağlık işleri ile uğraşan bayanlar var.

Nakib'ül Sarraf: Sarrafçılıkla uğraşan esnaf

TAKVİM ÇİZELGESİ

Hicri	Miladi	Sayfa no
993	1585	21
1029	1619	41
1100	1688	19
1101	1689	47
1103	1691	111
1110	1698	198
1117	1705	89
1120	1708	126
1130	1717	18
1133	1720	55
1141	1728	57
1142	1729	200
1143	1730	35
1146	1733	60
1150	1737	204
1170	1756	88
1171	1757	12
1172	1758	105
1176	1762	15
1177	1763	62
1180	1766	122
1181	1767	87
1183	1769	106
1188	1774	203
1190	1776	107
1191	1777	137
1192	1778	22
1193	1779	116
1197	1782	52
1197	1782	117
1199	1784	48
1200	1785	31
1201	1786	90
1202	1787	46
1203	1788	148
1206	1791	86
1207	1792	54
1208	1793	73
1209	1794	196
1211	1796	36
1213	1798	38

1217	1802	10
1218	1803	154
1220	1805	11
1221	1806	194
1221	1806	197
1222	1807	125
1223	1808	27
1224	1809	70
1225	1810	153
1226	1811	17
1227	1812	83
1228	1813	127
1229	1813	139
1230	1814	202
1231	1815	149
1232	1816	58
1233	1817	143
1234	1818	113
1234	1818	140
1237	1821	104
1238	1822	101
1238	1822	121
1240	1824	132
1241	1825	39
1242	1826	23
1243	1827	13
1243	1827	24
1244	1828	96
1245	1829	50
1248	1832	199
1250	1834	156
1261	1845	26
1262	1846	142
1264	1848	45
1267	1850	175
1270	1853	14
1271	1854	59
1272	1855	9
1274	1857	72
1277	1860	69
1278	1861	43
1279	1862	174
1280	1863	67
1281	1864	168

1283	1866	16
1283	1866	120
1286	1869	161
1288	1871	110
1289	1872	102
1290	1873	40
1292	1875	166
1293	1876	184
1296	1878	91
1297	1879	33
1297	1879	82
1297	1879	94
1299	1881	77
1300	1882	158
1302	1884	160
1303	1885	181
1304	1886	93
1306	1888	30
1309	1891	28
1309	1891	189
1312	1894	32
1313	1895	178
1316	1896	92
1317	1897	150
1318	1898	95
1320	1902	25
1321	1903	185
1322	1904	169
1323	1905	191
1326	1908	29
1327	1909	170
1329	1911	20
1332	1913	78
1333	1914	63
1337	1918	152
1340	1921	64
1343	1924	66

KAYNAKÇA

Ayvansarayi Hüseyin Efendi: Hadikatü'l–Cevami, Hazırlayan Ahmet Nezih Galitekin, İstanbul 2001, İşaret Yayınları.

Bakırcı, Naci: Mevlevi Mezar Taşları, İstanbul (T.Y.), Rumi Yayınları.

Bursalı Mehmed Tahir: Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1975, 3 cilt, Meral Yayınları.

Eldem, Edhem: İstanbul'da Ölüm: Osmanlı-İslam Kültüründe Ölüm ve Ritüelleri, İstanbul 2005, Garanti Bankası Yayınları.

Faroqhı, Suraiya- Neumann, Chrıstoph: Ottomon Costumes, İstanbul 2004, Eren Yayınları.

İslam Ansiklopedisi: Mezarlık, s.519-522, DİA, c.29.

İşli, H. Necdet: Yeniçeri Mezar Taşları, İstanbul 2006, Turkuaz Yayınları.

Galitekin, Ahmet Nezih: Kocaeli Ereğli Beldesi Kitabeleri, Ereğli 2001, Ereğli Belediyesi Kültür Yayınları.

Karamağralı, Beyhan: Ahlat Mezar Taşları, Ankara 1972, Selçuklu Tarih ve Medeniyet Enstitüsü.

Kuneralp, Sinan: Son Dönem Osmanlı Erkan ve Ricali, İstanbul 1999, İsis Yayınları.

Kuşoğlu, Mehmet Zeki: Mezar Taşlarında Hüve'l Baki, İstanbul 1984.

Kutlu, Hüseyin: Kaybolan Medeniyetimiz Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'ndeki Tarihi Mezar Taşları, İstanbul 2005, Damla Yayınevi.

Laquer, Hans-Peter: Hüve'l-Baki, İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları, İstanbul 1997, Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Mehmed Süreyya: Sicilli-i Osmani, İstanbul, 1996, 6 cilt, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Pakalın, Mehmet Zeki: Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1993, 3 cilt, MEB. Yayınları.